

Západo česká univerzita v Plzni
Fakulta pedagogická
Katedra ruského a francouzského jazyka

Bakalářská práce

Michail Vasiljevi Lomonosov

Markéta Drábková

Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání
Vedoucí práce Mgr. Milena Rykovská, Ph.D.

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 31. března 2013

í í í í í í í í í í í

Pod kování

Ráda bych upřímně poděkovala zejména vedoucí práce Mgr. Mileně Rykové, Ph.D. za její výstižné připomínky, cenné podněty ke zlepšení a zejména trpělivost a ochotu věnovat mi čas, co bylo potřeba.

Obsah

Úvod	6
1 Život a dílo M. V. Lomonosova	8
1.1 Cesta do Moskvy.....	9
1.2 Slovánsko- řecko-latinská Akademie.....	9
1.3 Petrohradská Akademie v d.....	11
1.4 Studium v zahrani í	12
1.5 Díla v období studia M. V. Lomonosova	13
1.6 Studium ve Friebergu	16
1.7 Konec studií.....	18
1.8 Soukromý život M. V. Lomonosova.....	20
1.9 Návrat M. V. Lomonosova na Akademii v d.....	22
1.10 Moskevská univerzita.....	33
1.11 Chemie a další v dní obory	35
1.12 Filologie a literatura	36
2 Hodnocení pramen ů a uplatn ění M. V. Lomonosova v sou ěsnosti	41
2.1 Zhodnocení pramen ů	41
2.2 Osobní pohled na Michaila Vasiljevi ě Lomonosova	44
2.3 Curriculum Vitae	46
2.4 Uplatn ění na trhu práce	47
Záv r	48
Seznam použit ě literatury	49
Resumé	51
P řílohy.....	52

Úvod

Roku 1711 se narodil Michail Vasiljevi Lomonosov, syn Jeleny Ivanovny Sivkové a Vasilije Dorofjevi Lomonosova. A koliv byl Michail Vasiljevi Lomonosov ne-lechtického p vodu, p sobícím v nep íznivé dob , která následovala po smrti Petra I. Velikého, dokázal se významn zapsat do historie Ruska.

Michail Vasiljevi Lomonosov si –el tvrd za svým cílem. Hlavn v období studií musel p ekonávat hrozné flivotní podmínky, ale získávání nových znalostí, bylo pro Michaila Vasiljevi Lomonosova obrovským zadosti in ním. Jeho v decká a praktická innost se vyzna ovala udivujícím rozsahem a mnohostranností. Napsal spoustu v deckých prací, ale ada z nich nebyla objektivn ocen na. Jen t flko lze nalézt v dní odv tví, do kterého by nezasáhl a díky tomu se nám dnes naskýtá dostatek zdroj . Krom mnoha písemných publikací, nám mohou poskytnout adu informací n které z internetových zdroj . Já osobn jsem nejvíce erpala z knihy šM. V. Lomonosov ó veliký ruský v dec ó encyklopedistaō, jejímfl autorem je E. P. Karpejev. V této knize se objevuje celá ada vysv tlivek, které mi napomohly lépe pochopit obsah. Druhým nejpouflívan j–ím zdrojem byla kniha šPortréty M. V. Lomonosovō, jejímfl autorem je Jind ich Dlouhý. Tato kniha je obohacena ilustracemi a jsou zde uvád ny úryvky dopis , díky kterým mi bylo umořn no lépe pochopit situaci, ve které se Michail Vasiljevi Lomonosov nacházel, jelikofl v dopisech popisoval své vlastní my–lenky a pocity.

Prvním cílem této práce, která je rozd lena do dvou hlavních ástí, je vytvo it souhrnný a chronologický zdroj informací, které úzce souvisí s osobou Michaila Vasiljevi Lomonosova. Celá první kapitola se zabývá jednotlivými flivotními etapami tohoto významného v dce. Je zde popsáno období jeho studií v Rusku i v zahrani í, jeho návrat do Ruska, kdy se stal adjunktem a pozd ji i profesorem na petrohradské Akademii v d. V této ásti jsou zahrnuta i díla, která napsal, ada vynález , které sestrojil i jeho soukromý flivot.

Druhým cílem je praktické vyuřtí této bakalá ské práce, kterému je v nována druhá ást. Je zde celkové zhodnocení pramen , ze kterých jsem erpala p i psaní této bakalá ské práce a dále osobní hodnocení osobnosti Michaila Vasiljevi Lomonosova. Záv r je v nován flivotopisu a odhadu, jak by se dnes Michail Vasiljevi Lomonosov mohl uplatnit na trhu práce. Prost ednictvím této práce poukazuji na osobnost Michaila Vasiljevi Lomonosova, která zasáhla nejen do vývoje fyziky, chemie, geologie, mineralogie, metalurgie, geografie,

astronomie a techniky, ale také do historie, filologie a literatury, kterou obohatil jako básník.

1 Pívt a dílo M. V. Lomonosova

Michail Vasiljevi Lomonosov se narodil 8. (19.) 11. 1711 v malé vesni ce Mi-aninskaja nedaleko m ste ka Cholmogory v Archangelské gubernii. M. V. Lomonosov je synem Jeleny Ivanovny Sivkové a Vasilije Dorof jevi e Lomonosova (1681 ó 1741), který mu p íli-neschvaloval zálibu v knihách, protofle cht l, aby se v noval n jakému emeslu, které by ho uflivilo. A koliv V. D. Lomonosov neum l íst ani psát, byl opravdu tv r ím a pokrokovým lov kem. Sám se v noval p edev-ím rybolovu. A práv rybolov ho pojil i s výstavbou lodí. Na p íkaz cara Petra I. postavil roku 1720 mohutný koráb o t ech st fíních, který se nazýval Racek. Vzd lání M. V. Lomonosova zapo alo tak ka v jeho deseti letech, kdy se vydal na plavbu se svým otcem.¹

Plavba totifl neodradila Lomonosovovu chu poznávat nové v ci a získávat nové znalosti. Ba práv naopak. Plavba odhalila jeho touhu po poznání. Zajímala ho p íroda, kaflký flivo ich, kterého spat il i kaflká rostlina². Pozoroval mo e a jeho p íliv i odliv i pohyb polárních led . Poznával i flivot a tradice p vodních národ . A na tyto otázky, které vznikly ufl v jeho d tství, hledal a nacházel odpov di po celý flivot.

V eské literatu e se uvádí, fle základy tení a psaní získal u svého souseda Ivana Tíbného, u kterého trávil sv j volný as. Ve tení knih pokračoval i u kostelníka S. N. Sabelnikova. Ale v ruské literatu e se jeho základy tení a psaní p ísuzují afl kostelníku Dmitrievské církve S. N. Sabelnikovovi, kam M. V. Lomonosov docházel na fládost otce, který tvrdil, fle bez gramotnosti nelze podnikat.

Ze za átku etl Knihu flalm , ale pozd ji etl i necírkevní knihy. Tato p íleflitost se mu naskytla v dom Christofora Dudina, který vlastnil velké mnofství knih.³ I to byl jeden ze zásadních moment , který je-t více zesílil Lomonosovovu touhu po vzd lání.

Konkrétn stará slovanská Gramatika M. Smotrického a Aritmetika L. Magnického, které se mu dostaly do rukou, m ly pravd podobn rozhodující vliv na Lomonosovovu

¹ Jind ich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 12, 14

² , ó

(:), 9/2011, . 12

³ . . . , . . . ó - , : « » , , 1986, s. 4

innost na poli exaktních v d. Pozd ji dokonce nazval Aritmetiku a Gramatiku šbranou ke svému vzd lání⁴õ.

1.1 Cesta do Moskvy

M. V. Lomonosov flil v dom u svého otce do svých devatenácti let. Jeho zájem o knihy naráfler u otce na zna ný odpor, který byl nadto posilován flalobami zlé macechy. Pro M. V. Lomonosova bylo nesmírn trpkým úd lem poznání, fler jeho touha získávat v domosti nenalézá u otce pochopení. A macecha, jakmile ho spat ila s knihou, ihned na n ho flalovala, fler tráví marný as nad knihami⁵. Touha M. V. Lomonosova po vzd lání byla tak silná, fler se rozhodl odejít z domu. A koliv ho to velice trápilo, v d l, fler musí odejít z místa, kde necítil fládnou podporu.

Dne 7. prosince roku 1730 obdrfler v cholmogorské vévodské kancelá i s pomocí p ednosty kancelá e Miljukova pr vodní list na cestu do Moskvy. Dne 9. prosince sám, bez pomoci, proti otcov v li, opustil otcovský d m. Vzal si s sebou Aritmetiku a Gramatiku a vydal se na dalekou a obtíflnou cestu do Moskvy. Cestou se zastavil v Antonijevosijském klá-te e, kde konal n kolik dní slufbu kostelníka. V lednu roku 1731 dorazil do cíle. Záhy se tam seznámil s krajanem, který ho p ijal k sob do domu. V Moskv se M. V. Lomonosov snaflil získat informace o tamních -kolách. Nejprve usiloval, aby byl p ijat na matematicko-naviga ní -kolu, která byla umíst na v Sucharevojské v flí. Po krátkém pobytu se v-ak rozhodl p estoupit na Slovansko- ecko-latinskou akademii, která byla z ízena p i Zaikonospaském klá-te e⁶.

1.2 Slovansko- ecko-latinská Akademie

Dne 15. ledna roku 1731 byl p ijat do této -koly jejím rektorem, archimandritou Hermanem Kopcevi em. Slovansko- ecko-latinská akademie byla vy-ím duchovním u ili-t m, na kterém se p ipravovali budoucí duchovní pravoslavné církve a pracovníci r zných státních ú ad . V Akademii byly ty i nifl-í t ídy (fara, infima, gramatika, syntaktika), dv st ední (poetika, rétorika) a dv vy-í (filosofie, bohosloví). Lomonosov, který cht l být p ijat do Akademie, zap el archimandritu Kopcevi ovi sv j rolnický p vod a ekl, fler je synem cholmogorského -lechtice. Církevní Synod vydal toti fl v ervnu roku 1728 na ízení, jím fl se zakazovalo p íjímat do Akademie selské d ti a d ti nevolník .⁷A tak se sen

⁴ Jind ich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 14

⁵ Jind ich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 14, 16

⁶ Jind ich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 16

⁷ Jind ich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 16

stal skutečností. Zato Lomonosovo vysněné vzdělání, které ale, jak záhy zjistil, nebylo vůbec jednoduché, a které stálo při mnoha odpírání. Ale získávání nových znalostí bylo pro M. V. Lomonosova takovým zadostiučiněním, že hrozné podmínky překonal a myšlenka na to, že by studia zanechal, pro něj byla nepředstavitelná.

Zaátek studia byl těžký. Devatenáctiletý chlapec si musel sednout do lavice se školáky, malými dětmi. Stipendium bylo mizerné. Dostával denně tři kopajky (haléře), navíc nepravdělně, za které se musel najíst, obléknout se a opatřit si papír a pero. Ale jeho touha po vzdělání pomohla překonat veškerou bídu a za první rok M. V. Lomonosov dokázal ukončit i tři třídy Akademie. Osvojil si latinský jazyk, bez kterého v té době nebylo možné zabývat se vědou, jelikož veškerá významná vědecká literatura té doby se vydávala pouze v latinském jazyce. M. V. Lomonosov hloubavě četl všechny knihy, které se mu podařilo sehnat v knihovně Akademie nebo v nedalekém knižním obchodu. Výuka v Slovánsko-latské Akademii dala Lomonosovovi vzdělání v oblasti humanitních věd. Zde se seznámil s nejlepšími exempláři staré ruské literatury, s latinskou poezií, s euklidovým uměním, naučil se řecký jazyk.⁸ Studium na Slovánsko-latské Akademii bylo určitě přínosné. Ale vzdělání v oblasti přírodních věd mu Slovánsko-latská Akademie neumohla a bídu, ve které šel nesl velice těžce.

Své život v Akademii vyložil M. V. Lomonosov takto: «Pobýváje na spáských školách, musil jsem vzdorovat někdy skoro nepředstavitelným překážkám, které se na mne hrnuly ze všech stran a usilovaly mě odvrátit od studia. Na jedné straně to byl otec, který mi vyčetl, že jsem ho já, jeho jediné dítě, opustil a nechal všechnu majetek (podle tehdejšího stavu), který pro mne krvavým potem nashromáždil, po jeho smrti cizím lidem. Na druhé straně to byla nevýslovná bída: měl jsem denně 3 kopejky stipendia a nemohl jsem si dovolit na den víc, jak za půl kopejky chleba a za půl kopejky kvasu. Zbytek měl stát na koupi papíru, bot a ostatních potřeb. Tak jsem šel pět let, ale studií jsem nezanechal. Tam byli lidé, kteří v dělá, že je můj otec zámožný, mi nabízeli své dcery za manželky; a malí školáci na mne ukazovali prstem a říkali: «Hleďte, jaké dvacetileté nemohlo se přiučit latinsky».⁹ M. V. Lomonosov chtěl zlepšit své sociální postavení a chtěl se nadále vzdělávat a záhy se mu naskytla nová příležitost a to konkrétně roku 1734, kdy měl rektor Slovánsko-latské akademie vybrat pouze jediného studenta, který se měl vydat na vědeckou výpravu do východní části Ruska, pod vedením J. K. Kutilova. A tím jediným

⁸ . . . , . . . ó . . . , : « » , 1986, s. 4

⁹ Jindřich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 16, 17

a významným studentem měl být M. V. Lomonosov. Podmínkou bylo, že se měl vydat na cestu jedině jako kněz. A to se mu bohužel stalo osudným.

Aby mohl být vysvěcen, zkoumala Akademie znovu jeho povod. Přitom bylo zjištěno, že Lomonosov není synem cholmogorského řečtice, nýbrž rolníka a rybáře. Tato skutečnost způsobila, že nebyl na kněze vysvěcen a tudíž se nemohl zúčastnit ani výzkumné výpravy. Dokonce mu hrozilo vyloučení z Akademie. To se však nestalo a naopak byl na svou fládu poslán na Církevní akademii do Kyjeva, která byla tehdy považována za nejlepší ruskou vysokou školu. Avšak ani tento ústav svými scholastickými metodami neuspokojil zvědavého mladého muže. Vrátil se proto do Moskvy, aby na Slovánsko-latinské akademii dokončil studia¹⁰.

1.3 Petrohradská Akademie v době

Díky obrovskému nadání a obsáhlým znalostem se M. V. Lomonosovovi naskytla další příležitost, která obohatila jeho vzdělání a udala směr jeho budoucích let. Roku 1736 byl přijat na univerzitu Akademie v Petrohradu, ve které se mu otevřela cesta k přirodním vědám a k dalším novým objevům, o jakých se mu ani nesnilo.

Na příkaz Senátu musela Slovánsko-latinská Akademie vybrat dvacet nejlepších studentů pro doplnění univerzity, vytvořené u petrohradské Akademie v době M. V. Lomonosov byl dvanáctým vybraným studentem, odpovídajícím požadavkům senátského nařízení. V lednu roku 1736 je přivezli do Petrohradu a zařadili je mezi studenty¹¹. Akademie v době byla založena v roce 1724 carem Petrem I. Velikým. Toto vědecké stádisko bylo výsledkem snahy Petra I. Velikého, který se po celý svůj život o vědu zajímal. Akademie v době měla pomoci ruským vědcům rozšíření jejich znalostí a měla být nápomocným místem jejich bádání.

Přes Akademii byla zřízena univerzita, univerzitní gymnázium a dílny. Zakládat spolu s Akademií samostatnou univerzitu bylo nad síly, nebo naprostou většinu kvalifikovaných pracovníků bylo nutné získat v zahraničí. Pro nás je zajímavý fakt, že Petr I. povolil ruského vyslance ve Vídni úkolem získat pro práci v Akademii také řecky, kteří by díky jazykové příbuznosti mohli úspěšně učit Rusy¹². Po smrti Petra I. Velikého pokračovala ve vedení Kateřina I. a Akademie v době se stala centrem vědeckého myšlení. Bohužel po smrti Kateřiny I. začala Akademie v době upadat.

¹⁰ Jindřich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 17, 19

¹¹ „... , ... ó - , : «
» , 1986, s. 4, 5

¹² Eva Fojtíková, M. V. Lomonosov 1711-1986 slavnostní zasedání a vědecká konference, Praha: Ústav eskoslovenských a světových dějin SAV, 1987, s. 57, 58

1.4 Studium v zahraničí

V té době konala vdecká výprava Akademie výzkumy na Sibi. členové této expedice byli pirodovdci, ale nikdo z nich nebyl chemikem, který by zároveň rozuměl metalurgii a hornictví. Protože rozvoj hornictví vyžadoval dostatek odborníků navrhl prezident Akademie, baron J. A. Korf, aby Akademie poslala několik schopných studentů, kteří umějí latinsky a německy, do Freibergu v Sasku, aby tam u bášského rady J. Henckela studovali metalurgii a chemii. Akademie vybrala M. V. Lomonosova, G. M. Reiseru a D. Vinogradova. Otec studenta Reiseru, bášský rada, doporučil prezidentu Korfovi, aby studenti vnověli pozornost především teoretickým předmětům, které tvoří podstatu metalurgie a hornictví, tj. fyzice, základům chemie, fyzické geografii, mechanice, hydraulice, vodní technice, umění tavit, rýsování a cizím jazykům. Na podklad tohoto návrhu nařídil prezident Korf, aby se vybraní studenti odebrali místo do Freibergu na univerzitu do Marburgu, kde měli zůstat dva roky. V Marburgu působil tehdy profesor Christian Wolff (1670-1759), známý filozof, matematik a pedagog. Krátce po přijezdu navštívili profesora Wolffa a Lomonosov mu odevzdal dopis prezidenta Akademie, Korfa¹³.

Profesor Christian Wolff byl vynikajícím učitелеm a pravděpodobně velice dobrým člověkem, shovívavým ke svým studentům. Právě k němu, pod jeho ochrannou křídla, jako válečného lva petrohradské Akademie v době, byli nasmlouváni Reiser, Vinogradov a Lomonosov¹⁴.

Po zápisu na univerzitu začátkem listopadu roku 1736 se ruští studenti začali učit německý jazyk a zároveň se zabývali aritmetikou, geometrií a trigonometrií. Aby si osvojili jazyk, mohli poslouchat přednášky Christiana Wolfa z mechaniky, teoretické i experimentální fyziky, metafyziky i logiky. Profesor Justin Gerhard Duisin jim přednášel na kurzu teoretické chemie; největší učitelské je učil francouzský jazyk, tanec, kreslení a her. K tomu všemu se přidalo samostatné čtení vdecké literatury doporučené Christianem Wolffem¹⁵. Z přednášek, které M. V. Lomonosov navštěvoval, na něj nejvíce zapůsobili právě přednášky Christiana Wolffa. Líbila se mu metoda výuky Christiana Wolffa i jeho výstižný výklad. Hlavně si ho vážil jako osobnosti, která se navíc osobně znala s carem Petrem I. Velikým. Christian Wolff byl velice chytrý a vzdělaný člověk, který zcela jistě ovlivnil budoucí Lomonosovovu vdeckou činnost. Zatímco přednášky z jeho druhého základního předmětu,

¹³ Jindřich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 20

¹⁴ „...“, ... 6 - , : «
» , 1986, s. 5

¹⁵ „...“, ... 6 - , : «
» , 1986, s. 5

kterým byla chemie, a který využíval profesor medicíny Justin Gerhard Duisin, ho přilákaly a nijak zvlášť ho nenadchly.

Christian Wolff ve svých přednáškách rozeznával fyziku teoretickou a experimentální. Teoretickou fyzikou nazýval poznání věcho toho, co lze pochopit z podstaty a vlastností těles; experimentální fyzikou nazýval Christian Wolff vědu o tom, co mohl ověřit pokusem¹⁶.

Wolffovy myšlenky ukazují, že se svým fyzikálním nazíráním spíše klonil k názorům francouzského myslitele R. Descarta a německého polyhistora G. V. Leibnize, než k I. Newtonovi¹⁷.

1.5 Díla v období studia M. V. Lomonosova

M. V. Lomonosov se ukázal jako student v tom nejlepším světle. Byl velice ukázněný a svědomitý. Dokázal to nejen splněními zkouškami, které zvládl na výbornou, ale i literárními pracemi, které v této době napsal.

V říjnu roku 1738 napsal první vědeckou práci: *Specimen physicum de transmutatione corporis solidi in fluidum a motu fluidi praecipientis dependente* (Pojednání z fyziky o přeměně pevného tělesa v tekuté, v závislosti na pohybu preexistující tekutiny). Je to krátké pojednání, které ukazuje Lomonosov v bystrý úsudek. Zvlátní pozornost si zasloužil jeho druhá práce z března roku 1739: *Dissertatio physica de corporum mixtorum differentia, quae in cohaesione corpusculorum consistit, quam exercitii gratia conscripsit Michael Lomonosov matheseos et philosophiae studiosus, anno 1739, mense martio* (Rozprava z fyziky o rozdílu směsí těles, spojujícím ve spojení korpusek, kteroužto rozpravu pro cvičení napsal Michail Lomonosov, student matematiky a filozofie v měsíci březnu roku 1739). V této studii M. V. Lomonosov zkoumá z materialistického hlediska problém atomové stavby hmoty, základních vlastností nejmenších hmotných částic, možnost poznat přírodní jevy atd.¹⁸. V ruské literatuře se navíc uvádí, že právě tuto druhou práci poslal M. V. Lomonosov na Akademii věd jako svou disertační práci, jelikož na příkaz akademické kanceláře museli ruští studenti zasílat své práce na Akademii, aby ukázali, jakými novými v domostmi se po dobu studia obohatili. V české literatuře se přitom hlavně o zasílání básnických příspěvků prací.

V době, kdy se M. V. Lomonosov zabýval uívem přírodních věd, se také soustředěně zabýval teorií ruského systému věry. Nejen, že si pozorně prostudoval knihu

¹⁶ Jindřich Dlouhý, *Portréty M. V. Lomonosov*, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 21

¹⁷ Jindřich Dlouhý, *Portréty M. V. Lomonosov*, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 22

¹⁸ Jindřich Dlouhý, *Portréty M. V. Lomonosov*, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 22

V. K. Trediakovského šNový a krátký zp sob ke složení veršů, kterou je-t zakoupil v Petrohradu, ale seznámil se i s teoriemi systému veršů v Německu¹⁹.

Velké jazykové znalosti mu postupně souběžně s dříve (vedle dříve jazyky, eštiny a staroslověnsštiny se naučil německý, francouzský, italský a anlický jazyk. Obeznaměn s pokusy Trediakovského, vytvořil ucelenou teorii ruské sylabotónické prozodie, vyloženou v traktátu š... v roce 1735²⁰.

V roce 1738 poslal do Petrohradu básnický překlad ódy: šMontagnes de qui l'audace
ó jejímiž autorem byl Francisco de Salignac de la Mothe Fénelon. Jeho druhou básní byla:
š... ( )

š... , 1739... ů (Óda vznešené carevně Anně Ivanovně na vítězství nad Turky a Tatary a na dobytí Chotina roku 1739). Sem náleží též
š... ů (Dopis o pravidlech ruského veršování).

V této práci se Lomonosov energicky zasazoval o uplatnění přízvuku jako jediného správného principu v ruské metrice proti veršům rýmům, který Rusové přejali od Poláků²¹.

Když uplynulo celé století napsal V. G. Bělinský, že v roce 1739 šLomonosov-Petr Veliký ruské literatury ó poslal z Německé země svou znamenitou šÓdu na dobytí Chotina, kterou, s věčnou spravedlivostí, je třeba považovat za záátek ruské literatury²². Viz úryvek:

¹⁹ ... , ... ó ... : «
» ... , 1986, s. 5

²⁰ zpracoval kolektiv autorů za hlavního vedení Milana Hrály, Slovník spisovatelů Sovětský svaz II., Praha: Odeon, 1978, s. 40

²¹ Jindřich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 22, 23, 24

²² ... , ... ó ... : «
» ... , 1986, s. 6

1.6 Studium ve Friebergu

Ve svém osobním volnu, díky svým ruským kamarádům, užíval tak svobodný M. V. Lomonosov nebyl. Přestože řili ruští studenti poměrně pohodlným životem s dostatečným množstvím peněz, nadávali spoustu dluhů. Užívali si totiž v elijových radovánkách v etn alkoholu, po kterém si patrně vůbec neuvedomovali, co provádějí. Když se o tom vědomě dozvěděl profesor Christian Wolff, chtěl tomu rychle zabránit, a tak poslal zprávu na Akademii o tom, jaký život zde ruští studenti flíjí.

Rychle ubíhala léta studia a studentské zábavy, které zanechaly v paměti podstatně v domovské a zpuštěné peníze. Tehletný Christian Wolff uhradil, s povolením kanceláře, dluhy našich studentů a na začátku července roku 1739 je doprovodil do Saská, do města Freiberg, aby se naučili hornictví, metalurgii a chemii u bášského rady J. Henckela²⁴.

Výatek z dopisu, který poslal profesor Christian Wolff prezidentu Akademie Korfovi: š. . . S Vinogradovem jsem měl je-t mnoho starostí, jak zamezit jeho setkání s rznými studenty, kteří mohli rušit odjezd. Lomonosov by byl provedl nakonec je-t nějaký kousek, který by zdržel jejich odjezd, kdybych tomu byl jako prorektor nezabránil. Musím též poznamenat, že svjás zde marně neutratili. Tebaže se Vinogradov kromě našeho meckého jazyka stál naučil je-t němu a poskytl mi hodně starostí, aby neupadl do nepřemností a nemusel být akademicky stíhán, musím říci, že zvlá-t Lomonosov studoval velmi dobře. Měl jsem přeflitost hovořit s ním astji, neřs Reiserem, a jeho způsob uvaflování jsem lépe znal. Přina jejich dluh byla zji-t na teprve po odjezdu. Vedli nadmíru prostopáný život a hledali si přilí-flenského pohlaví. Dokud byli zde, bál se o nich někdo něco říci, poněvadř každého zastra-ovali svými pohrškami. Jejich odjezd mne zbavil mnoha starostí. Když viděl, kolik jsem musel za ně zaplatit a jaké škosti jim byly in ny přifadování slev, litovali a nejenom že mne prosili o prominutí, že se mne tolik natrápili, ale i slibovali, že se v budoucnosti budou chovat zcela jinak a že bych shledal, že jsou docela jinými lidmi, jen kdyby v Marburgu zůstali nadále . . . Přitom zvlá-t Lomonosov pro flal a slzy nemohl ani slova promluvit²⁵.

Vzdláním doktor je J. Henckel naučil mineralogii a hornictví. On sám se dkladně seznámil i s praktickou chemií. Stal se známým po celé Evropě nejen jako autor knífk

²⁴ . . . , . . . ó , 1986, s. 5

²⁵ B. N. Men-utkin, M. V. Lomonosov, Praha: Slovanské nakladatelství, 1951, s. 27

o hornictví, ale i jako uitel, moc dobře chápal účitek praktické výuky²⁶. Akademie naídila, aby se k t mto flák m choval p ísn ji a o polovinu sníflila student m stipendium, takfle jim zbývalo jen 150 rubl ro n . P esto je nutné íci, fle si u ítelé v Marburgu M. V. Lomonosova velice oblíbili, kdyžl vid li s jakým zápalem se M. V. Lomonosov pou-tí do u ení, vzd lávání sebe sama a jak ho zajímají ve-keré informace, které se týkaly p edev-ím v dy a nových výzkum .

Profesor Christian Wolff se vyjád il o Lomonosovovi takto: šMladý lov k zvlá-tního ostrovtipu, Michail Lomonosov od té doby, jak p í-el na u ení do Marburgu, ásto poslouchal mé lekce z matematiky, filozofie a zvlá-t z fyziky a nezm rn miloval základní v dy. Jestliffe si i nadále s toufle bude po ítat horlivostí, nepochybuji, fle afl se vrátí, p inese prosp ch ot in , ehofl si ze srdce p eji²⁷.õ

Jakmile J. Henckel dostal z Petrohradu pokyn podstatn sníflit výdaje ruských student , jelikofl bylo zapot ebí, aby se splatily jejich dluhy v Marburgu, spl oval to J. Henckel s n meckým pedantstvím. Ze za átku to ru-tí studenti afl tolik nepoci ovali a výuka probíhala úsp -n . M. V. Lomonosov se pod Henckelovým dohledem odpov dn v noval výuce praktické chemie, seznámil se s problémy hornictví v dolech Freibergu, ve m st , v jehoí okolí byl rozvinut t flební pr mysl²⁸.

V íjnu roku 1739 podnikl Michail Vasiljevi cestu do Dráfl an za studijním ú elem. O dobrém Henckelov vztahu k Lomonosovovi sv d í, fle mu Henckel v noval své dílo šPyritologia, oder Kieshistorie, als des vornehmsten Minerals, nach dessen Nahmen, Arten, Lagerstätten, Ursprungõ, Leipzig 1725 a šHornický slovníkõ šNeues und curieuses Bergwercks Lexiconõ, Chemnitz 1730. Tento dobrý vzájemný pom r v-ak dlouho netrval²⁹. Je nutné podotknout, fle M. V. Lomonosovovi bylo v této dob ufl 28 let. Byl to dosp lý lov k se svými vlastními názory, který ufl si necht l nechat v-e líbit, v etn porou ení J. Henckela. A své názory a roz ílení nehodlal ufl ani skrývat. Navíc p í inou jejich sporu byl i výrok M. V. Lomonosova, fle si J. Henckel nechává peníze z Akademie, které jsou ur eny pro ruské studenty a obvinil ho ze -patné výuky metalurgie a hornictví. To si samoz ejm profesor J. Henckel nenechal líbit a odpov d l na oplátku na Lomonosov v výrok, fle se M. V. Lomonosov nev nuje studiu tak, jak by m l a místo toho holduje alkoholu

²⁶ . . . , . . . ó - , : «
» , 1986, s. 5, 6

²⁷ Jind ich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 24

²⁸ . . . , . . . ó - , : «
» , 1986, s. 6

²⁹ Jind ich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 26

a výtrfnictví. Nakonec si ale vše vysvětlili. M. V. Lomonosov se omluvil a profesor J. Henckel mu odpustil.

1.7 Konec studií

Ke konci roku 1739 poslal Lomonosov Akademii v dí pravidelnou zprávu o studiu, disertaci z fyziky: *šMeditationes physico-chymicae de convenientia argenti et mercurii*, jejíž rukopis se nezachoval³⁰. V roce 1740 ukončil studia u J. Henckela a odešel z Freibergu. Ufíl si jeden druhého neváfil a jejich vztah se naprosto změnil. M. V. Lomonosov dával patřičně znát to, že se mu nelíbí, jak s ním a s jeho spolužáky profesor J. Henckel zachází. A tak se vydal do Lipska s nadějí, že potká ruského vyslance Keiserlinga, bývalého prezidenta Akademie.

Vak poslyšme Lomonosova: *šPřibyl tam (do Lipska) 8. května, dověděl jsem se k svému zármutku a žalosti, že odjel do Kasselu na chystanou svatbu prince Friedricha. Na výroční trhu jsem se setkal s několika dobrými známými z Marburgu, kteří mi nabídli, abych jel s nimi do Kasselu. Ve Freibergu jsem nejen neměl co jíst, ale i mě se učil. Probírané uivo jsem znal, kurz chemie byl skončen . . . Když jsem přibyl do Kasselu, zjistil jsem ke své krajní nespokojenosti, že tam nic nedělo na našem vyslanci . . . V takovém zoufalém postavení, nevím, kde najdu pana Keiserlinga, uvažoval jsem o návratu hraběte Golovkina o tehdejšího ruského vyslance v Holandsko o kde jsem chtěl hledat útěchu a pokládal jsem proto za nejlepší, pojededu-li přes Holandsko do Petrohradu. Nejdříve jsem jel do Marburgu, abych zde získal od svých starých přátel peníze na cestu. Teď jsem byl v tísně, neodvážil jsem se jít k Wolfovi, jelikož jsem věděl, že teprve před několika týdny dostal z Petrohradu zbytek svých peněz. Přitom mi bylo zjemné, že se nechce tou záležitostí více zabývat. Z Marburgu jsem odjel do Amsterdamu, kde jsem našel několik známých kupců z Archangelska, kteří mi rozmluvili úmysl vrátit se bez příkazu do Petrohradu. Vylíčili mi tolik nebezpečí, že jsem se opět vrátil do Německa. Ani nechci vzpomínat, kolik nebezpečí a nouze jsem vytrpěl během cesty . . . Utěšuje mě prozatím to, že se mi podařilo navštívit významná místa, promluvit s některými dovednými chemiky, prohlédnout si jejich laboratoře a podívat se na doly v Giesenu a Siegen³¹. Ze slov M. V. Lomonosova je patrné, že nepodnikl cestu přes Holandsko. Ale vydal se do města Leyden, kde se seznámil*

³⁰ Jindřich Dlouhý, *Portréty M. V. Lomonosov*, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 26

³¹ Jindřich Dlouhý, *Portréty M. V. Lomonosov*, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 27, 28

s Kramerem, metalurgem a hornickým poradcem. Díky n mu mohl skute n vid t metalurgické závody a jeho vlastní laborato .

Na cest z Leydenu do Düsseldorfu profil nep íjemnou událost. V hostinci, v n mfl p enocoval, setkal se s pruským d stojníkem, který verboval nová ky do královské pruské armády. D stojník se zájmem pozoroval urostlého mladého mufle, a umínil si, fle ho naverbuje k vojsku. Pozval ho proto na ve e i, p i které Lomonosova opil. Kdyfl se Michail Vasiljevi ráno probudil, zjistil, fle má na krku ervený -átek. Z toho poznal, fle byl naverbován. S ostatními rekruty byl dopraven na pevnost Wesel, z nífl v-ak jedné noci uprchl a -astn se dostal do Marburgu, kde se usadil v dom své tchýn u fleny, kterou tam zatím zanechal. Odtud poslal v listopadu psaní knihovníkovi Akademie v d, J. D. Schuhmacherovi: š . . . Kdyby Akademie v d la, kolik závisti, ústrk a opovrflení jsem vytrp l od pana bá ského rady Henckela, kolik ne-t stí a bídy jsem musel proto snést, jist by souhlasila, fle zaslouflím daleko více soustrasti, nefl potrestání. Moje provin ní (které je t eba p ípsat spí-e tíflivým a ne-astným okolnostem, svod m spo le nosti a neoby ejn vleklému nevyplácení stipendia, mn nejmilostiv ji p i eného ó nefl mému nepo ádnému flivotu), bude ov-em nemálo napomáhat mému p í-tímu odsouzení bez viny. Va-emu vysokorodí je p edpokládám známo, fle jsem se od svého p íjezdu do Freibergu s radostí a pílí u il hornictví a chemii a fle jsem prokazoval bá skému radovi Henckelovi povinnou úctu a poslu-nost a také fle jsem vedl spo ádaný flivot, jak m fle dosv d it nejen pan komorní rada Junker, ale také on sám. Staral jsem se v-emo fln , abych mu vyhov l, ale to v-echo nepomohlo, naopak se jeho zloba, chamtivost, úsko né a závistivé zp soby brzy projevíly. Jakmile jsme se rozlou ili s panem Junkerem, za al nám Henckel zadrflovat peníze poukazované Akademií v d. Musili jsme k n mu chodit i desetkrát za sebou, abychom n co vy-kemrali. P ítom nám pokafldé d lal p l hodiny kázání, hn viv íkaje, fle peníze nemá, fle Akademie ufl dávno slíbila poslat polovinu jemu p íslu-ejícího platu p t set rubl , ale fle stále své slovo neplní. Mezitím rozhlásil po celém m st , aby nám zhola nic na dluh nedávali, av-ak sám si (jak jsem se dov d l) kupoval za na-e peníze podíly v dolech a shraboval zisky. Za takových pom r jsme byli nuceni z stávat skoro neustále bez pen z a z íkat se známostí s lidmi, u nichfl jsme se mohli p íu it hornictví. Co se tý e výkladu chemie, sotva sta il za první ty i m síce projít nauku o solích, na cofl by sta il jediný m síc; ostatní as m l vysta ít na v-echny nejd leflit j-í p edm ty, jako: kovy, polokovy, hlíny a síry. Ale p ítom se je-t polovina pokus pro jeho neobratnost nepoda íla. Zárove opovrhoval jakoukoli rozumnou filozofií, a kdyfl jsem jednou podle jeho p íkazu za al vysv tlovat p íiny chemických jev (nikoli podle jeho peripatetického konceptu,

ale na podklad princip mechaniky a hydrostatiky) ihned mi p íkázal, abych umlkl a s obvyklou nestoudností zesm ěnil m j výklad jako pouhý vrtoch. V dal í ásti dopisu lí í Lomonosov, pro ōdjel z Freibergu, zmi uje se o m stech, která nav-tívil v N mecku a sd luje, ōe nyní ōije inkognito v Marburgu u p átel a cvi í se v algeb e, nebo ji hodlá uŀít v chemii a v teoretické fyzice. Prosí Schuhmachera, aby v Akademii za ídil, aby mu byl dán p íkaz odjet n kam, kde by prakticky poznal práci v dolech, nap . v Harzu, kde by mohl studovat hornictví. Sv j dopis uzavírá slibem, ōe v krátké dob nejen p edloŀí vysv d ení ze v-ech p edepsaných v d, ale ōe dokáŀe své znalosti i na vlastních výzkumech. Na tento dopis mu Schuhmacher odpov d l v únoru roku 1741. Pí-e Lomonosovovi, ōe z jeho dopisu je patrné, ōe nedostal na ízení Akademie v d, jeŀl mu bylo zasláno prost ednictvím vyslance Keiserlinga, aby se vrátil do Petrohradu. Schuhmacher ho proto znovu d razn vybízí, aby se ihned vrátil do Ruska³².

1.8 Soukromý ŀivot M. V. Lomonosova

Nejd leŀit j-í ŀenou v ŀivot M. V. Lomonosova byla bezpodmíne n jeho manŀelka Alŀb ta Zilchová (1720-1766), která, kdyŀl p e-la na pravoslavnou víru, dostala jméno Alŀb ta Andreevna. Seznámili se v Marburgu v listopadu roku 1736, kdyŀl M. V. Lomonosov p íjel studovat na zdej-í univerzitu a ubytoval se v dom Zilchových. Její otec byl lenem Margburské Rady m sta, fará em, ale ŀivil se pivovarnictvím. Um el chvilku po tom, co se u n j doma objevil jeho budoucí ze . Ruský student se za al Alŀb t dvo it a pravd podobn za ni utrácel zna né sumy pen z, které mu byly vydány na studium. Toto dvo ení nebylo nadarmo: 8. listopadu roku 1739 Alŀb ta porodila dceru, která p i k tu dostala jméno Kate ina Alŀb ta. M. V. Lomonosov tam v té dob nebyl: z Marburgu odjel je-t v ervenci, a sotva se vrátil k Zilchovým, 26. kv tna roku 1740, byl oddán s Alŀb tou³³.

V kv tnu roku 1741 se M. V. Lomonosov vrátil do Petrohradu. Své ŀen , která byla podruhé t hotná, na ídil, aby mu nepsala, ale aby o ekávala jeho výzvu na p íjezd do Ruska. Dva roky nebylo po jejím manŀelovi ani vidu ani slechu. Za tu dobu se jim narodil syn Ivan, který ale m síc po svém narození um el. Je moŀné se jen domnívat, jak asi p eŀívala ubohá mladá ŀena, která se považovala za: opu-t nou ŀenu, vdovu. Jelikoŀ se nedo kala ŀádné zprávy od svého manŀela, rozhodla se sama jednat a v únoru roku 1743 se obrátila na ruského vyslance v Haagu, na hrab te A. G. Golovkina s prosbou, odeslat dopis ztracenému manŀelovi

³² Jind ich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 28, 29

³³ <http://www.taday.ru/text/1308227.html>

do Petrohradu. Ubíhl mše a dopis na-šel svého adresáta a nadílal velké pozdvižení: kolegové v Akademii považovali M. V. Lomonosova za starého mládence, jelikož on ani jednou neprozradil, že v Německu zanechal svou manželku s dětmi. Oficiální verze vysvětluje tuto nepochopitelnou skutečnost dvěma způsoby. První o svatbě ruského studenta s německou dívkou byla v době stále v podstatě zakázána: byl zapotřebí souhlas Akademie v.d. A M. V. Lomonosov mohl i bez toho dost nepříjemností za léta studia a nechtěl k nim přidávat nesankcionovaný sátek. Druhý důvod o M. V. Lomonosov chtěl nejdivněji zařadit bydlení a vydílat dostatek peněz, aby potom mohl pozvat rodinu k sobě.³⁴

Podle svědectví profesora J. Melina, který doručil adresátu dopis z Marburgu, si ho M. V. Lomonosov přečetl a vykládal: „... Bůhem já! Já jsem ji nikdy neopustil a nikdy neopustím; okolnosti mi nedovolili napsat ji a tím spíše ji pozvat k sobě, ale až přijede kdy chce; už zítra ji pošlu dopis a sto rublů. Tuto frázi vždy citují jako omluvu M. V. Lomonosovovi. Nicméně v 18. století byl její smysl trochu odlišný, než dnes: škoda, že to znamenalo předvést a po stoletími šestletí chce.“³⁵

V létě roku 1743 přijela Alfberta s dcerou do Petrohradu. Podle všeho se ihned uskutčnil jejich sátek v pravoslavné církvi. Ruské zákonodárství povolovalo sátek s představiteli jiných křesťanských vyznání, podmínkou ale bylo, aby děti byly vychovávány v pravoslaví. Od těch dob do samotné smrti M. V. Lomonosova, více jak dvacet let, žili spolu. Ale informace o jejich rodinném životě prakticky neexistují. Je známo, že jejich dcera pravděpodobně brzy umřela: více o ní není žádných zmínek. 21. února roku 1749 se jí narodila mladší dcera Jelena o kterou pravděpodobně pojmenovali na počest Lomonosovovy matky. V rodině velkého vzdělance se neodehrávaly žádné bouřlivé skandály, sátek nepokazila žádná manželská zrada o kterou historici nemají o tomto prohlášení žádných pochyb. A. S. Puškin, který se ptal lidí pamatujících si na M. V. Lomonosova, o něm psal, podle jejich slov, jako o příně hlavě rodiny, kde šel doma před ním všichni tleskali: k sobě samotnému byl velmi lehkomyšlný, a zdá se, že i jeho žena Němka, se moc nevyznala v hospodaření. Když vdova po starším profesorovi uslyšela, že je o Lomonosovovi, zeptala se: Šo jakém Lomonosovovi vy mluvíte? Ne o Michajlu Vasiljevi? To byl ale povrchní lov k! Kdysi od něj vždycky všichni utíkali na kávu k nám.“³⁶

Nepřítomnost M. V. Lomonosova ve vědním životě byla ošidně charakteristická i pro jeho ženu. Když v listopadu roku 1747 Alfberta Andrejevna onemocněla, nenašla

³⁴ <http://www.taday.ru/text/1308227.html>

³⁵ <http://www.taday.ru/text/1308227.html>

³⁶ <http://www.taday.ru/text/1308227.html>

se v rodině peníze na léky, a tak byl M. V. Lomonosov donucen obrátit se, kvůli materiální pomoci, na kancelář Akademie v d: šmoje manželka trpí hroznou nemocí a léky není za co koupit. Ale vždy M. V. Lomonosov byl v té době ufl profesorem a dostával p t set rubl ro n . Pro srovnání kilogram dobrého hov zího tehdy stál –est kopejek (halí). M. V. Lomonosov, který v noval ve-kerou sílu své práci, nem l rád společenskou zábavu, tém nechodil do divadla, byl skoupý na projev cit . šKv li r zným v dám jsem m l tolik práce, že jsem se z ekl ve-keré společnosti; moje manželka i dcera si zvykly sed t doma . . . A po tomto as jsme vycházeli v naprosté shod ě, - napsal v dopise Třvalovovi 19. ledna roku 1761. V té době pofladovala dvorní etiketa ú ast M. V. Lomonosova na bálech a ma-kárních plesech. Na v-ech podobných společenských akcích se objevoval M. V. Lomonosov se svou manželkou Alfb tou Andreevnou, cožl bezpodmíne n dokazuje vzájemné porozum ní, i v době, kdy mnozí z pozvaných nechávali své manželky doma³⁷.

Jak je známo, M. V. Lomonosov um el v rukou své manželky a dcery. Alfb ta Andreevna p eřila svého manfela o rok a p l. Místo, kde byla pochována, není známo. Dcera Jelena se vdala rok po smrti svého otce, za knihovníka Kate iny II. Alexeje Alexejevi e Konstantinova (1728 ó 1808), který byl o jednadvacet let star-í, než ona. V tomto manželství se narodily ty i d ti: syn a t i dcery. Jelena um ela v roce 1772, když jí bylo pouhých ty iadvacet let p i porodu a byla pochována nedaleko hrobu svého otce.³⁸

Svým zp sobem v-echny řeny, které doprovázely M. V. Lomonosova v r zných etapách jeho řivota, po sob zanechaly tém samostatnou stopu, která z stala ve stínu jejich velikého p řibuzného. Kdo ví, moflná by v decké a tv r í úsp chy M. V. Lomonosova nebyly tak obdivuhodné, kdyby za jeho zády nestáli silní a spolehliví lidé v podob řen jeho rodiny.³⁹

1.9 **Návrat M. V. Lomonosova na Akademii v d**

Díky studiu v zahrani í mohl M. V. Lomonosov dokonale porovnat řivot v Rusku s řivotem v západní Evrop . A jelikořl mu budoucnost Ruska leřela na srdci, snařil se p edev-ím rozvířet jeho hospodá řký a kulturní řivot.

Historie petrohradské Akademie v d je od roku 1742 ařl do roku 1765 t sn řpjata se řivotem velkého ruského v dce, který zde zauřímal vedoucí postavení a m l rozhodující vliv na rozkv t Akademie. V tuto dobu se Akademie stala významným sv tovým centrem v dy. Na po átku roku 1742 se po et jejích pracovník zvy-řl na ty i sta. Mezi akademiky i asistenty pracovalo nemálo vynikajících v dc , k nimřl pat řili nap . znalci p řírodov dy

³⁷ <http://www.taday.ru/text/1308227.html>

³⁸ <http://www.taday.ru/text/1308227.html>

³⁹ <http://www.taday.ru/text/1308227.html>

J. G. Gmelin (1709 ó 1755), G. V. Stiller (1709 ó 1746), I. Vejtšbreche (1702 ó 1747), fyzik G. V. Kraft (1701 ó 1756), matematik J. German (1678 ó 1733), astronom I. N. Delil (1688 ó 1768); v letech 1725 až 1733 pracoval v Akademii v d v ýzna n ý matematik, fyzik, mechanik a fyziolog Daniil Bernulli (1700 ó 1782). Na jeho radu byl pozván do Petrohradu Leonard Euler (1707 ó 1783), který se pak stal význa n ým matematikem. Pat il k encyklopedicky erudovaným v dc m a zanechal po sob velmi d lefité práce týkající se matematiky, mechaniky, fyziky, astronomie a dal-ích v dních obor . Byl autorem celkem devíti set v deckých prací. Euler pozorn sledoval Lomonosovovu práci v oblasti fyziky a chemie a vedl s ním odbornou korespondenci, nebo si ho velmi váfil.⁴⁰

V pr b hu doby, kv li m nícím se následovník m Petra I., se situace v Akademii za ala zhor-ovat. Talentovaní v dc i opustili Rusko, Akademie z stala bez prezidenta a hlavou Akademie se prakticky stal pracovník akademické kancelá e J. Schuhmacher. A Práv sám Schuhmacher dal p ílefitost mladému ruskému v dc i. Tím se nejlépe vysv tluje milé p íjetí, prokázané Lomonosovovi i shovívavost k dobrovolnému odchodu od Henckela. Schuhmacher sv il Lomonosova profesoru I. Ammannovi, pod jehoí vedením m l mladý vzd lanec sestavit katalog kamen a zkamen lin, nacházejících se v jejich mineralogickém kabinetu. Sou asn M. V. Lomonosov p ekládal do ruského jazyka lánky profesora fyziky G. V. Krafta, ur ené pro asopis š Petrohradské v domosti⁴¹.õ

V té dob pracoval na originální konstrukci slune ní pece nazvané šKatoptrikodiotrický zapalovací p ístroj.õ Konstrukci p ístroje dokon il v srpnu a napsal o n m disertaci šÚvaha o katoptrikodiotrickém zapalovacím p ístrojiõ, kterou zárove s disertací šO filozofických principech fyzikáln chemické podrobnosti st íbra rtutiõ p edlofilil Akademii v d. Ob Lomonosovovy studie byly v Akademii posouzeny a na základ p íznivého posudku a s p íhlédnutím k jeho fládosti, aby byl za azen do akademické slufby, byl jmenován 8. ledna roku 1742 adjunktem Akademie v d pro fyziku s ro ním platem t i sta -edesát rubl . V tehdej-í dob to byl plat, který mohl Lomonosovovi zajistit velmi dobrý flivot; bohufel nebyl vyplácen, protože Akademie nem la peníze a tak dávala knihy ze své prodejny. Každý si m l jejich prodejem peníze opat it⁴². Mofná práv proto nebyl ufl pobyt v Petrohradu tak p epychový. Byly mu nabídnuty pouhé dv místnosti v dom ,

⁴⁰ A. V. Lavrenjev, G. S. Mar-tupová, Z. D. Jasman, Lomonosov a ruská v da, Praha: Národní muzeum, 1987, s. 2, 3

⁴¹ . . . , . . . ó , 1986, s. 7

⁴² Jind ich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 32

který byl součástí Akademie v d, a které m ly být jeho pracovi-t m. Neveselému období navíc dopomohla zpráva o úmrtí jeho otce.

Lomonosov se zpo átku v Akademii zabýval p ekladatelskou inností, jak mu bylo p ikázáno. P ekládal pro petrohradské šV domostiõ a skládal ódy. V této souvislosti pojednáváme o po átcích a významu periodického tisku v Rusku. Periodický tisk byl jedním z nejd leflit j-ích jev v flivot Ruska na po átku 18. století. Kdyfl v roce 1702 vy-el první ruský ti-t ný list šV domostiõ, jako oficiální státní orgán byly nástrojem boje za zavedení reforem cara Petra I. Velikého a zárove i prost edníkem rozsáhlých vládních informací. K listu šSankt-Pet rburgskije v domostiõ, který v té dob vydávala Akademie v d, byla vydávána m sí ní p íloha šPrime anijaõ(ó poznámka, vysv tlivka). Tento asopis byl zprvu vydáván jako p íru ní slovník, který tená i stru n vysv tloval nesrozumitelné termíny a slova, av-ak jifl po roce se na jeho stránkách objevovaly populárn v decké lánky, básn a informa ní zprávy, které nesouvisely s ostatním obsahem listu. R znorodý obsah (lánky o p írodov d , matematice, chemii, astronomii, d jinách a zem pise, o obchodu a pr myslu, o divadle a periodickém tisku, jakofl i literární díla) a srozumitelný výklad vytvo ily typ populárn v deckého a literárního asopisu. Význam prvního ruského asopisu šPrime anijaõ byl zvý-en je-t tím, fle se práce na n m zú astnil i M. V. Lomonosov. Tento velký ruský v dec a ve ejný pracovník vysoko hodnotil význam populárn v deckého a literárního asopisu, nebo v n m spat oval prost edek ke vzd lání a k p sobení na rozvoj v d a um ní⁴³.

Na Lomonosov v popud po ala Akademie v d vydávat asopis šJeflemesja nyje so in nijaõ (ó m sí ní eseje, práce). A koliv se tento asopis dostal do rukou reak ních akademik , m l p esto do jisté míry pokrokový význam, protofle v n kterých lánkách byl z ejmý ideový vliv Lomonosov v. Tak nap . autor anonymního lánku šÚvahy o vlastnostech ver-otepceõ podobn jako Lomonosov, bojuje za ob anskou poezii, slouflicí zvý-ení vzd lání a osv ty lidu, za samostatnost ruské literatury a vysoko hodnotí úlohu básníka ve spole nosti. V d jinách periodického tisku bylo významnou událostí energické vystoupení Lomonosovovo proti historiku Müllerovi. Lomonosov s velkým rozho ením psal, fle Müller švyhledává na -atu halícím ruské t lo jen skvrny a pomíjí etné jeho nepochybné ozdobyõ. Ze Sborníku materiál pro d jiny ruské flurnalistiky se dále dovídáme o významném lánku, který Lomonosov uve ejnil pod titulem: šO nutnosti, aby noviná i objasnili obsah d l, která mají podpo it svobodu úsudku.õ

⁴³ Jind ich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 30, 31

Lomonosov v článku byl odpovědí na nepříznivou recenzi německého matematika a publicisty Kestnera, který se v lipském časopise vysmíval Lomonosovově tepelné teorii. Lomonosov přesvědčil dokázat, že šrecenzentovi není s to pochopit a zhodnotit novou teorii, že není s to zvládnout nové a podstatné⁴⁴. M. V. Lomonosov se tak snažil promluvit do duše nejen tenáři, ale i novinářům, aby nebyli zaujatí vlivem a jejich objevy. Aby psali objektivně podle svého nejlepšího v domě a svém domě.

V té době se vynořila nevole kvůli špatnému vedení Schuhmachera. Kvůli fláob A. K. Nartova o vedoucího nástrojových dílen Akademie a akademika Delilja, byl Schuhmacher uvězněn. Vyšetřování případu v Akademii se chopila speciální komise, a Lomonosov, který z celé své duše souhlasil se fláobci, přestal být ostražitý. Jeho nepřátelský vztah a chování k cizincům v Akademii vyvolalo silné hromadné rozhodnutí všech profesorů, kteří ho nejprve vyloučili z Akademické instituce a později na něj podali fláobu⁴⁵.

Na napomínání vyšetřující komise nedbal, byl proto nucen trávit několik měsíců v domácím vězení. Když jeho trest skončil, bylo toto nařízení: šZa účelem dalšího studia propustit adjunkta Lomonosova a za neplechty, které učinil a ohlásil, vyprosit mu u profesorů odpustit. Za přestupky, jichž se dopustil v komisi i na konferenci Akademie, jakož i u soudu bude mu po dobu jednoho roku snížen plat na polovinu. Nech se Lomonosov dostavit do kanceláře senátu Akademie s písemným prohlášením, že dopustí-li se v budoucnu podobných nepřístojných činů, bude příslušně potrestán. M. Lomonosov se latinsky veřejně omluvil na sezení konference Akademie; český překlad zní: šJá, Michail Lomonosov, na shromáždění Akademie veřejně a upřímně prohláuji; nemohu a nepřijímám si nijak se dotknout dobrého jména a pověstí známých pánů profesorů této carské Akademie v d. Souasně prohláuji, že skutečně nenávídím, slavnostně беру zpět a chtěl bych pokládat za nepronosené ty krajně nerozvážné výroky, které jsem v opilém stavu pronesl dne 26. dubna minulého roku proti pánům profesorům. Přitomně i nepřítomně slovně akademiky co nejponíženěji prosím a zapíráhám, aby blahosklonně odpustili mně, který si uvědomil oblidnost svého neodpuštělného přestupku a slibuji co nejčestněji, že se polepím. Tuto prosbu, kterou jsem veřejně pronesl dne 27. ledna 1744 svým podpisem stvrzuji. M. Lomonosov⁴⁶. Po této události byl M. V. Lomonosov propuštěn a znovu mu byl vyplácen

⁴⁴ Jindřich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 30, 31

⁴⁵ . . . , . . . , 1986, s. 8

⁴⁶ Jindřich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 33

jeho plat. Stejně tak byl propuštěn i Schuhmacher, který byl také obviněn a odsouzen. V té době panovala dcera Petra I. Velikého, Aljona Petrovna, která nastoupila na trůn v roce 1741.

V prosinci roku 1743, když se Aljona vrátila po korunovaci z Moskvy, napsal M. V. Lomonosov první ódu, v novou nově panovnici. Tato óda nevzešla bez povímmutí samotné Aljony. V každém případě její blahosklonnost k mladému ruskému básníkovi a v dci zachránila M. V. Lomonosova od vyhnanství⁴⁷.

V té době se Lomonosov vnoval vedle překladatelské činnosti tvorbu literární a vědecké. Tak roku 1742 napsal knihu: *První základy hornictví*. Později ji přepracoval. Vyšla roku 1761 pod titulem *První základy metalurgie* *ili hutnictví*.⁴⁸

V 18. století se v Rusku používalo nejsložitější techniky v metalurgickém průmyslu, který dosáhl v tomto období poměrně vysoké úrovně vývoje. Lomonosov správně pochopil význam rozvoje metalurgie pro technický i hospodářský rozmach Ruska. Podle jeho mínění zaujímá metalurgie první místo v řadě různých oborů lidské činnosti. Její význam je veliký, neboť umožňuje nalézt a očišťovat kovy a jiné nerosty. Toto prvenství přísluší metalurgii nejen s ohledem na její prastarý původ, ale i pro veliký užitek, jenž přináší. Neboť kovy zpevňují a zdobí nejdříve ty, které potěbuje lidská společnost. Odkrývají lidu zemi, aby vydalo své plody; kovy slouží k lovu zvířat, dřevěných pro nádobí obřadu. Obchodník může ulehčím prostědnictvím vhodných mincí místo zdlouhavé výměny zbožím. Krátce řečeno, fládné umění ani čemeslo se bez použití kovu neobejde⁴⁹.

V roce 1743 napsal Michail Vasiljevič *Základy matematické chemie*, v nichž se pokusil navrhnout schéma použití atomové teorie v chemii. Ve svých pozdějších pracích rozvíjel Lomonosov atomovou a molekulární teorii dále. Když zpracovával základy atomové a molekulární teorie, zjistil četné zákonitosti, vyjadřující různé stránky vzájemného vztahu mezi atomy a molekulami⁵⁰. M. V. Lomonosov byl nesmírně vzdělaný a všestranný člověk. Jeho odkaz a geniální myšlenky lze snadno nalézt ve spoustě různých oborů. Bohužel doba, ve které žil, pro něj nebyla příliš příznivá, jelikož spousta jeho prací a děl nebyla pochopena a už vůbec nebyla objektivně doceněna. Až dnes lidé ví, co znamenal pro Rusko, ruskou vědu a kulturu.

⁴⁷ . . . , . . . , 1986, s. 8

⁴⁸ Jindřich Dlouhý, *Portréty M. V. Lomonosov*, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 33, 34

⁴⁹ M. V. Lomonosov, *Vybrané spisy*, Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1955, s. 141

⁵⁰ Jindřich Dlouhý, *Portréty M. V. Lomonosov*, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 34

Na konci roku 1743 ti ru-tí básníci V. K. Trediakovský, A. P. Sumarokov i Lomonosov napsali a vydali: š 143õ a neuvedli, kdo je autorem každé z nich. Předpokládalo se, že si tená i sami ur í, í zp sob psaní básní bude up ednostn n. Výsledky sporu nejsou známy, ale z dne-ního pohledu víme, že prvenství m lo bezpodmíne n pat it Lomonosovovi⁵¹.

Lomonosov napsal i n kolik chvalozp v na vládnoucí osoby; tyto básn se u dvora velice líbily. Z roku 1744 pochází od Lomonosova šVe erní a ranní rozjímání o bořím majestátu.õ Viz úryvek:

Své líce zahaluje den,
na pole lehla vlahá noc,
svah hor je stínem zatopen,
jenfl zahání nám sv tla moc.
Hv zd propast zá í bezedná:
nese te–hv zd, nenajde–dna.

Jak zrno písku ve vlnách,
jak jiskra v poli ledovém,
jak v silném v tru jemný prach,
jak pírko v ohni zu ívém,
hrst hlíny mezi horami ó
tak um i zrak m j mizí v ní⁵².

V tomto roce napsal M. V. Lomonosov spoustu v deckých prací: napsal š õ, š , õ, p epracoval diserta ní práci š õ, p elofil do ruského jazyka práci G. Hensiusa š 1744 . . .õ, provád í fyzikální experimenty⁵³.

Jako adjunkt m l Lomonosov právo zú ast ovat se konferencí Akademie. Tak se nazývala zasedání, jichfl se musili akademici zú ast ovat dvakrát týdn . Když se vrátil z ciziny do Petrohradu, mohl pouze z dálky pozorovat, jak váflní a nep ístupní akademici

⁵¹ . . . , . . . ó - , : «
» , 1986, s. 8

⁵² Jind ich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 35

⁵³ . . . , . . . ó - , : «
» , 1986, s. 8

se ubírají do sálu Akademie v d, aby tam na konferenci e-ili r zné problémy. Kdyfl se stal adjunktem, mohl s pocitem hrdosti p ekro it práh sálu Akademie a být p ítomen jednání. V prvních t ech ty ech letech svého p sobení v Akademii v d organizoval vedle ostatních prací p edev-ím v decký výzkum. Správn chápal, fle v decká práce z chemie, fyziky nebo geologie bez praktických výzkum není myslitelná. Jeho jméno se stávalo známým a on býval fládán o odborný posudek. Tak M. J. Radovskij v knize šM. V. Lomonosov a petrohradská Akademie v d ůvádí, fle roku 1744 p íkázala Akademie v d Lomonosovovi, aby provedl zkou-ku soli pro ruskou vládu. Se solí m l velmi dobré zku-enosti z doby, kdy jako chlapec pomáhal otci v rybá ském pr myslu. Také od Junkera ve Freibergu získal adu cenných poznatk z tohoto oboru⁵⁴. V roce 1745 se stal M. V. Lomonosov profesorem. V ruské literatu e se uvádí, fle se mu tato -ance naskytla práv díky jeho plodné v decké tvorb v roce 1744. Poslední te kou za jeho v deckými pracemi byla jeho diserta ní práce š ů, kterou p e etl na konferenci Akademie, a díky které byl jmenován profesorem chemie. Navíc se zde je-t uvádí, fle 25. ervence byl jmenován profesorem rétoriky Alflb tou Petrovnou. Stejn tak byl titul ud len i Trediakovskému. V eské literatu e se uvádí, fle aby se stal M. V. Lomonosov profesorem chemie, musel o to roku 1745 pofládat Akademii sám. Akademie tak tuto záleflitost projednala afl na základ jeho fládosti. Podmínkou byla diserta ní práce z metalurgie, kterou M. V. Lomonosov splnil.

P íkládám citaci je-t z t etího zdroje: Musel tu p isp t svou vlivnou p ímluvou mecená- a Lomonosov v protektor I. I. Třvalov, ale sotva by byl po ídil, kdyby Michail Lomonosov, syn negramotného rolníka z dalekého rybá ského severu, nebyl do té doby p edloflil, díky své p írozené inteligenci, rozsáhlé erudici a p edev-ím své pracovní urputnosti, adu výsledk . Mezi nimi bylo spln ní úkolu katalogizace mineralogických sbírek Akademie a hlavn první formulace své chemické atomistiky, na nífl za al pracovat v Marburgu po své svatb v roce 1740⁵⁵.

Lomonosovovo jmenování profesorem velmi t fce nesl Schuhmacher, editel kancelá e Akademie v d. Umínil si, fle mu zp sobí nep íjemnost. Poslal proto akademiku L. Eulerovi, který tehdy bydlil v Berlín , Lomonosovovy práce v nad ji, fle Euler dá o jejich v decké hodnot -patný posudek a tím bude Lomonosov zdiskreditován. Euler v-ak Schuhmacherovi nevyhov l. Víme to z Lomonosovova dopisu z roku 1765, který zaslal Eulerovi. Vý atek z dopisu: š. . . Vy jste dostate n v d l, jaký ni ema byl ve vztahu

⁵⁴ Jind ich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 36

⁵⁵ Ji í eleda, M. V. Lomonosov 1711 ó 1986, Praha: Ústav eskoslovenských a sv tových d jin SAV, 1987, s. 80, 81

k u enc m Schuhmacher i fle jako u edník, ze a d dic je je-t hor-í neř on, fle Müller je nevzd lanec, kterého v-ichni výte ní profeso i nazývají bi em profesor ; fle je to skute ný Machiavelli, jenřl ustavi n byl a je ru-itelem míru Akademie . . . Darebáckého pravidla Schuhmacherova: divide et impera! (rozd l a panuj!) dodnes pln uřlívá jeho d dic. Va-emu vysokorodí je velmi dob e známo, fle Schuhmacher vřdycky -tval mladé profesory proti starým. Krom ostatního sd luji to, co jsem sám zakusil. 1. Kdyřl m konference jmenovala profesorem a zesnulá imperátorka m potvrdila, Schuhmacher Vám poslal mou řifřl schválenou rozpravu doufaje, fle dostane od Vás -patný posudek. Ale Vy jste jednal tehdy jako estný lov k. 2. Dostal jsem z kabinetu ástku, abych vybudoval p i Akademii laborato ; v-echo to stejn jako profesoru chemie cht l dát Boerhaaveovi, ale to se mu nepoda ilo, a já jsem provedl p ekrásné pokusy s mozaikou, řimřl jsem si získal est, majetek i milost. 3. Schuhmacherovi, Müllerovi i Taubertovi to bylo solí v o ích. Vyuffili p řleřitosti, kdyřl jsem musel podle p řkazu psát d jiny a povolali pro chemii ne- astného Salchova, aby mne vyhnali z laborato e a ze státního bytu. Ale brzy mi dal B h d m vlastní, a já řifřl osm let bydlím ve st edu Petrohradu v prostorném dom , vybudovaném podle mé chuti, se zahradou a laborato í, a p řpravuji podle své libosti v-elijaké instrumenty a d lám pokusy. 4. Protořle zasedám řifřl osm let v kancelá i, ne proto, abych rozkazoval, ale abych nebyl pod komandem Taubertovým, ta pakářl se bez p estání snařřl, aby mne vy-tvala⁵⁶.ř Dopis sv d í o tom, fle ne vřdy a ne v-ichni byli k Lomonosovovi shovívaví, zvlá-t Schuhmacher, který nesl Lomonosov v úsp ch velice t řce, uřl jen z toho d vo du, fle to byl Rus. Naopak Lomonosov bojoval proti p evaze cizinc na Akademii, jelikořl se nikdy nesmí il s tím, fle by cizinci m li rozhodovat o jejím osudu a také mu záleřřelo na dobré pov sti Akademie. Navíc M. V. Lomonosov dob e v d l, fle má podporu v carevn Alřb t Petrovn .

Kdyřl se M. V. Lomonosov stal profesorem chemie, úporn se snařřil o výstavbu chemické laborato e, o jejřřl nezbytnosti psal uřl na za átku roku 1742. Lomonosov povařřoval chemii za svou řhlavní profesiř i p esto, fle nikdo řiný v Rusku nepochopil, fle bez laborato e a bez chemických pokus se chemie, jako v da, nem řle dále rozvířet. Z vlastní zku-enosti Lomonosov v d l, fle laborato je nezbytná pro výuku student . A -kolení národních

---

⁵⁶ M. V. Lomonosov, Vybrané spisy, Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1955, s. 141

v deických pracovník považoval za svůj dluh Rusku, jako příspěvek pro kulturní a ekonomický rozvoj země⁵⁷.

Již v době, kdy byl adjunktem, fládal Akademii o stavbu laboratoře, bez níž nebylo možno ani pomyslet na vědecké výzkumy v chemii. Vedoucí kanceláře Akademie Schuhmacher brzdil realizaci Lomonosovova projektu, avšak houflevnatý a vytrvale za svým cílem jdoucí Lomonosov přece nakonec za podpory carevny Alfiaty Petrovny svůj plán uskutečnil. Laboratoř byla vybudována roku 1748 v botanické zahradě Akademie v d. Lomonosov počal v ní hned konat pokusy, a to nejen z chemie, ale i z fyziky, mineralogie, geologie atd. Byla to první ruská vědeckovýzkumná a v té době též technologická laboratoř. Jak praví A. F. Kapustinskij v časopise *Priroda*, 1947 špráci chemické laboratoře se začala v Rusku experimentální chemie i studium základů chemického průmyslu. O pokusech, které Michail Vasiljevi konal v laboratoři, podával Akademii výkazy a zprávy, v nichž vyslovil mnohé zásady, které jsou ještě dnes pro nás zajímavé. Lomonosov říká, že správné laboratorní výzkumy mají být zaměřeny: 1. k pečlivě provedenému rozložení složených chemických látek na jejich jednoduché chemické složky; 2. k slučování jednoduchých látek tak, aby se vytvořily látky složené. Za jeden ze základních úkolů laboratorního výzkumu považoval to, aby byly experimentální cestou objeveny nové reakce a látky, které mohou být užitečné pro poznávání přírody a další výrobu nových chemických látek, je-li jsou nezbytné k uspokojení lidských potřeb. O tom svědčí jeho pozoruhodné laboratorní výzkumy s výrobou barevných skel a s použitím výsledků těchto výzkumů ve výrobě⁵⁸. V ruské literatuře se uvádí, že roku 1744 začal M. V. Lomonosov přednášet fyziku studentům Akademie v d, kde se sám přeskoušel o tom, že i bez učebnice fyziky se zkrátka vypořádat nedá. Ale v české literatuře se uvádí, že M. V. Lomonosov začal přednášet fyziku pro širokou veřejnost a to v roce 1746, když vydal překlad knihy Christiana Wolffa: *Experimentální fyzika*.

Petrohradské V domosti přinesly o tom 24. června 1746 tuto zprávu: *šDvacátého tohoto měsíce, podle nařízení prezidenta Akademie v d, právoplatného komořího Jeho carského Veličestva a rytíře řádu sv. Anny, Jeho Jasnosti hraběte Kirila Grigorjeviče Razumovského, profesor též Akademie Lomonosovov začal o experimentální fyzice v ruském jazyce přednášet veřejně přednášky, kterýchžto se kromě etného shromáždění*

⁵⁷ . . . , . . . , 1986, s. 9

⁵⁸ Jindřich Dlouhý, *Portréty M. V. Lomonosov*, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 40

vojenských a civilních služebníků různých hodností zůstal i sám prezident Akademie s n kolika dvo any a jinými významnými osobami⁵⁹.

V zá í roku 1751 na pravidelné ve ejné sch zi Akademie Lomonosov p e etl š

ō. To bylo první vystoupení Lomonosova, v nované popularizaci v dy v Rusku. Po n m následovali dal-í. V té dob , po absolvování více jak ty tisíc pokus v chemické laborato i, vypracoval Lomonosov technologii na výrobu barevných pr hledných i nepr hledných skel. Tato skla se v dec rozhodl poufívat na výrobu mozaikových obraz . V roce 1753 obdržel M. V. Lomonosov povolení na výstavbu továrny barevného skla. V roce 1754 byla výstavba továrny v podstat dokon ena a začalo se v ní vyráb t sklo, r zné -perky a dal-í výrobky⁶⁰.

Finan ní pom ry podniku v-ak nezvládl. Provoz závodu vyfadoval neustále zna né výdaje a protofe p íjmy byly malé, závod finan n upadal, t ebafe sortiment výroby zboží byl na tehdej-í dobu pom rn zna ný. Neut -ená finan ní situace sklárny p sobila Lomonosovovi veliké starosti; doufal v-ak, fe finan nímu úpadku závodu zabrání státními zakázkami na mozaikové obrazy, proto v tom ohledu posílal r zným osobám fládosti o objednávku. Tato akce v-ak vyzn la bez úsp chu. Jist zde nep ízniv zap sobil i lánec akademika V. K. Trediakovského o mozaice, uve ejn ý v asopisu Trudoljubivaja p ela, v n mfl se vyjád il, fe mozaikové obrazy, které jsou ze skla nebo barevných kaménk , se nemohou vyrovnat namalovaným obraz m. Byl to z ejm ze strany spisovatele a básníka Trediakovského útok na Lomonosova, jak o tom sv d í rozho ený tón jeho dopisu Třvalovovi. Třvalov, který byl jeho p íznivcem, navrhl koncem ledna roku 1758 správnímu senátu, aby ud lil M. V. Lomonosovovi objednávku na zhotovení mozaikových obraz v Petropavlovském kostele a pro výzdobu pomníku cara Petra I. Velikého. V íjnu roku 1760 schválila carevna stavbu pomníku s mozaikovou výzdobou. Protofe bylo t eba roz e-ít je-t n které otázky týkající se pomníku, M. V. Lomonosov začal pracovat teprve roku 1761 na obraze nazvaném Poltavská bitva. Tato mozaika se zachovala v neporu-eném stavu a je ozdobou slavnostního schodi-t Akademie v d⁶¹. Men-utkin ve své knize uvádí, fe v díln bylo zhotoveno 43 mozaikových obraz . P es ve-keré Lomonosovovo úsilí se nepoda ilo zabránit velkému zadlužení sklárny. I to je jeden z d vod pro poslední roky Lomonosovova flivota nebyly poklidné.

⁵⁹ Jind ich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 42

⁶⁰ . . . , . . . ó - , : « » , 1986, s. 11

⁶¹ Jind ich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 65, 66, 67

M. V. Lomonosov byl opravdovým vynálezcem, který ve své době zkonstruoval řadu geniálních přístrojů. Například známé centroskopické přístroje, díky kterým například dokázal pohyb Země kolem své osy. Dalším přístrojem byl námořní barometr pro předpovídání bouřek a mraha, světelný dalekohled, kovový teploměr, kterým zkoumal mráz na různých místech Sibiře, kde v zimě nebyl přístup, kapesní teploměr, pérové váhy, glóbus, známé optické přístroje, moské flezlo, díky kterému mohli stanovit přesný čas na moři a řadu dalších.

V roce 1756 předvedl člen Akademie na jejím zasedání dalekohled, který měl sloužit k tomu, aby bylo možno v noci rozpoznat skály a lodě. Dalekohled byl jeho vynálezem a byl nazván podle něj dalekohledem. Tímto přístrojem, jak víme, měly být pozorovány vzdálené předměty za čera. Proti Lomonosovovu vynálezu se však ozvaly námitky akademiků N. I. Popova a A. N. Gribova. Lomonosov na ně reagoval malým, latinsky psaným zápisníkem nazvaným „Noční dalekohled jako otázka fyziky“, který předložil Akademii v lednu roku 1758. Petrohradský fyzik, akademik F. N. T. Epinus podrobil Lomonosov v zápisník ostré kritice, kterou uvedl ve své práci nazvané „Důkaz o nemožnosti nočního dalekohledu“. Mezi Lomonosovem a Epinusem vznikl spor, který měl na Epinuse v návrhu egyptská Akademie. Spor však nebyl o otázku nočního dalekohledu byla vyjasněna až téměř po dvou letech, kdy archivní dokumenty i nové poznatky z optiky ukázaly, že Lomonosov měl pravdu. Těm, kteří ho odmítali, že u něj, kterých akademik se nesetkal ve vlastní své nočního dalekohledu s takovým pochopením, jaké by si přál. Je to patrné z dopisu, který poslal 8. června 1759 J. J. Švalbovi. Přitom, že je nucen pro slávu vlasti být první přefilozofovat oznámit v deckému světě všechny své nové vynálezy, aby je nestihl stejný osud jako noční dalekohled. Neuznání jeho prací je pro něj proto dvojnásob bolestné, poněvadž ti, kteří považovali tuto věc za nemožnou, je to dnes to tvrdí i nepřijemnými slovy popírají, takže vidouce nevidí a slyšící neslyší⁶².

Jestliže nedosáhl tehdy ve vlasti obecného ocenění, jakého si zasloužil, dosáhl ho v cizině. Tak v květnu roku 1760 se stal členem Švédské královské akademie věd, nebo si již dávno získal v zahraničí slavné jméno pro své zásluhy, jichž dosáhl svými znalostmi; a roku 1764, rovněž v květnu, byl zvolen členem Akademie věd za zásluhy o mozaiku estním členem⁶³.

Před rok 1753. Pokusy s elektřinou se v českých zemích zabývali hlavně Jan Křitel Boháč (1734–1768), Jan Antonín Scrinici a Václav Prokop Diviš (1698–1765),

⁶² B. N. Menšutkin, M. V. Lomonosov, Praha: Slovanské nakladatelství, 1951, s. 99, 100

⁶³ Jindřich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 68

v Petrohrad pak Richmann a Lomonosov. Experimentovalo se také s atmosférickou elektinou a tak se v Petrohrad stalo to, co se tehdy mohlo stát kdekoli jinde. Experimentátor byl usmrcen zjevně kulovým bleskem. Oběrné zprávy o tragické smrti akademika plovou z Livonska Georga Wilhelma Richmanna, k nimž došlo 26. července 1753, se otiskovaly všude tam, kde se s elektinou experimentovalo, také v Praze. Richmann i Lomonosov pocházeli z Ruska, byli to přátelé a pokusy s elektinou uskutečňovali v družné spolupráci⁶⁴.

O smrti Richmannově etl kanovník Diviš z fary v Pílmicích, která náležela premonstrátskému klášteřu Louka u Znojma. Experimentátor Diviš tedy etl zprávu z Prahy o Richmannově tragické smrti a pod dojmem této tragické události dospěl s velikou důvěrou v sílu všeobecného poznání - k rozhodnutí zkonstruovat špičkový trnůstní stroj, který měl být jakýmsi odsávacím elektinou z atmosféry a tedy sloužit tak jako prevence bleskových výbojů. Kdyby etl jenom to, co bylo v Praze otištěno 4. září 1753, sotva by mohl uvažovat o písmích Richmannovy smrti a psát o tom Leonhardu Eulerovi do Berlína a pak do Petrohradu. Nepochybně měl oběrnější informaci, kterou pražské noviny otiskly až 15. září 1753. V jejím závěru se etla tato vědecká literatura donedávna opomenutá slova: španěl Lomonosov však, který právě v této době byl ve svém bytě u elektrického drátu nedaleko od bytu pana profesora Richmanna, nepostehl při tomto úderu jinak nic než silné jiskření. To bylo pokud víme poprvé, co bylo v českých zemích vytištěno jméno Lomonosovovo. V souvislostech, z nichž bylo možno usoudit, že pokusy s elektinou se zabýval i Lomonosov, a z nichž vyplynulo rozhodnutí Divišovo postavit špičkový stroj. Z nichž se také rozvinula poměrně rozsáhlá korespondence mezi Pílmicemi a Petrohradem, která na Němce nemohla uniknout pozornosti Lomonosovovi⁶⁵.

1.10 Moskevská univerzita

Lomonosova už dlouho znepokojoval žalostný stav univerzit a gymnázií a rozhodl, že by měla být postavena nová univerzita v Moskvě. Tuto myšlenku se snažil vtípnout I. I. Tjumevovi, a když sestavil konkrétní návrh, napsal Tjumevovi dopis s výkladem svého plánu o organizaci takové univerzity⁶⁶.

⁶⁴ Josef Haubelt, M. V. Lomonosov 1711–1796, Praha: Ústav československých a světových dějin SAV, 1987, s. 102

⁶⁵ Josef Haubelt, M. V. Lomonosov 1711–1796, Praha: Ústav československých a světových dějin SAV, 1987, s. 102, 103

⁶⁶ „...“, ... 6 ... : « ... », ... , 1986, s. 12

Lze mít za to, že Lomonosov vypracoval podrobný plán, který spolu s Tšvalovovým návrhem byl předložen senátu. Návrh byl schválen a tak mohl I. I. Tšvalov 12. ledna 1755 univerzitu slavnostně otevřít⁶⁷.

Lomonosova volba padla na Moskvu jako na starou historickou metropoli nezasazenou pod vlivem cizinců a intrikami dvorských kruhů. Moskva a její okolí poskytovaly naději, že na studii přijdou lidé z širokého okruhu nezámožné šlechty a z demokratických vrstev⁶⁸.

Návrh na založení univerzity přišel z dopisu, který zaslal Lomonosov roku 1754 Tšvalovovi: „... jestliže míníte zřídit v Moskvě univerzitu podle cizích vzorů, což by bylo naprosto správné, rád bych viděl plán, který jste sestavil. Jestliže však pro krátkost doby nebo pro nějaké jiné příčiny tím nepočítáte, pak doufám v otcovskou laskavost Vaší Excelence ke mně i ve Vaší velkodušnost, osm luji se předložit Vám zcela svůj názor na zřízení univerzity v Moskvě. 1. Hlavní moje zásada, jak jsem oznámil Vaší Excelenci, je, že je nanejvýš třeba myslet na to, aby univerzita sloužila v budoucím pokolením. Proto by se nemělo přihlížet k tomu, že nemáme dost učených lidí a v adit do plánu dostatek velký počet profesorů a zaopatřených studentů. Zpočátku je možno spokojit se s tolika, kolik se jich nalezne. Dá se se jich doplnit. Částku, která zbude, jelikož nebudou obsazena všechna místa, bude užitečnější upotřebit na zbudování univerzitní knihovny, nežli udělat nyní pro nedostatek učenců skrovný a úzký plán a pak, když jich přibude, zase jej předkládat a prosit o zvýšení této částky. 2. Profesorů na úplné univerzitě nemělo být méně než dvanáct na těchto fakultách. 3. Při univerzitě musí být nezbytné gymnázium, bez něhož je univerzita jako zorané pole bez semene. O jeho zřízení bych zde chtěl stručně pojednat, ale nedostatek času mi brání. Aniž bych chtěl Vaší Excelenci co předkládat, doporučuji, aby se nespěchalo, aby pak nebyly nutné další změny. Možná-li po krátké době, mohu předložit úplný plán⁶⁹...“.

Celý Lomonosovův návrh se tak stal projektem hraběte Tšvalova, který do něj vnesl vlastní nepřímé – ať už vcelku nevelké změny ve smyslu vlastních zálib a ústupků – a stal se prvním univerzitním kurátorem. Když byla Moskevská univerzita v roce 1755 za osvěty, hudby a vědy slavnostně otevřena, Lomonosova na slavnost ani nepozvali.

⁶⁷ Jindřich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 69

⁶⁸ Eva Fojtíková, M. V. Lomonosov 1711–1796, Praha: Ústav československých a světových dějin SAV, 1987, s. 59

⁶⁹ Jindřich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 68, 69

Moskevská univerzita se rychle stala nejvýznamnějším ruským vědeckým a kulturním centrem, které iniciovalo vznik dalších institucí – univerzitní tiskárny, gymnázia v Kazani a další.⁷⁰

Moskevská státní univerzita, která se od začátku své existence stala střediskem vědy a kultury, lze nazvat kolébkou ruské inteligence. Vznik univerzity byl opravdovou nutností, neboť školy existující v polovině osmnáctého století neuspokojovaly potřebu země, vychovávat široce vzdělané odborníky⁷¹. Zde už nezáleželo na tom, jakého byl student původu. Studium zde bylo poskytnuto všem na stejné úrovni. Od roku 1940 je univerzita nazývána Univerzitou M. V. Lomonosova.

1.11 Chemie a další v dní obory

M. V. Lomonosov stál také u zrodu fyzikální chemie. V době, ve které žil, byl jeho přístup k chemii velice pokrokový. M. V. Lomonosov se řadí mezi průkopníky chemie.

Lomonosov se již na počátku své vědecké dráhy zajímal o problémy, které jsou dnes předmětem fyzikální chemie. Jeho geniální duch se tímto problémem postupně zmocnil a usiloval o jejich řešení. Neobyčejná hloubka a jasnost teoretického myšlení Lomonosovova, jasné představy o cílech, úkolech a metodách chemie, příměrové zaujetí k experimentálnímu pozorování chemických dějů, to vše vytvořilo předpoklady k tomu, aby byl považován za vědce, který stojí na počátku nové vědecké disciplíny – fyzikální chemie. Byl to skrovný počátek vědy, která se fakticky počala rozvíjet v posledním třetím 19. století. Ještě roku 1882 pronesl v berlínské Akademii věd německý učenec Du Bois Reymond, že fyzikální chemii lze nazvat chemií budoucnosti⁷².

Oprávněně vědy projevoval M. V. Lomonosov hluboký zájem od samého počátku svých studií. V roce 1742 napsal M. V. Lomonosov jako první badatel na světě vědecky fundované dílo s geologickou tematikou – *Špervyje osnovanija metallurgii, ili rudnych děl*. V této studii uvedl nejenom až v roce 1763, krátce před jeho smrtí, má zvláštní význam kapitola o slojích zemních. V ní Lomonosov shrnuje své názory na geologické procesy⁷³.

Akoliv Michail Vasiljeviš vyslovil podobně jako ve fyzice a v chemii i v geologii názor zcela nových myšlenek, přece jeho jméno upadlo po jeho smrti nejen v cizině,

⁷⁰ Eva Fojtíková, M. V. Lomonosov 1711 – 1986, Praha: Ústav československých a světových dějin SAV, 1987, s. 59

⁷¹ A. V. Lavrenčev, G. S. Marčupová, Z. D. Jasman, Lomonosov a ruská věda, Praha: Národní muzeum, 1987, s. 4

⁷² Jindřich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 77

⁷³ Josef Staněk, M. V. Lomonosov 1711 – 1986, Praha: Ústav československých a světových dějin SAV, 1987, s. 90

ale i v Rusku v zapomenutí a paprskem jeho slávy byli ozařeni jiní autoři. Například v šPojednání o vzniku kov vlivem zemětřesení Lomonosov popisuje tvoření zemětřesení. Lomonosovova práce šO zemských vrstvách je pozoruhodným geologickým pojednáním. Je rozdělena do pěti kapitol, z nichž první se týká zemského povrchu, další pojednávají o zemském nitru a zemských vrstvách. Tato práce je v době tak závažná, že by snad stačila sama o sobě k tomu, aby vydala svědectví o jeho vynikajícím nadání, rozsáhlých znalostech a zkušenostech v oboru geologie⁷⁴. Tak jako v geologii, tak i v dalších oborech vyslovil M. V. Lomonosov spoustu nových myšlenek, ale za jeho života nepřišlo žádné velké uznání. Stejně tak jeho zeměpisné práce poukázaly na řadu nových informací, díky kterým zastínil své předchůdce.

V roce 1758 začal Lomonosov pracovat nad sestavením nového šAtlasu Ruska, pro který sepsal a rozdál dotazník, díky kterému nashromáždil spoustu dřívějších údajů⁷⁵.

M. V. Lomonosov se zabýval i astronomií. Pozoroval například planetu Venuši a na základě svého pozorování zjistil, že kolem Venuše je atmosféra. Do tohoto oboru se věnoval i dílo šNový způsob, jak velmi přesně a lehce nalezneme a popíšeme polední kruhy.

1.12 Filologie a literatura

Ko eny Lomonosovovy básnické tvorby sahají do třicátých let 18. století, kdy studoval na Slovácko-latinské akademii, nacházeli se studenti uhlí též nauce o veršování i poetice. Dostalo se jim nejen teoretické výuky, ale museli sami psát básně. V té době bylo ruské básnictví založeno na principu téhož počtu slabik v každém verši i v každé sloce básně. Lomonosov neuznával tento princip za správný z hlediska ruského jazyka a své stanovisko k stavbě ruského verše vysvětloval ve svém šDopise o pravidlech ruského veršování. V něm se projevil jako znalec a teoretik ruského verše; zdůvodnil, že ruský verš má být stavěn pouze na systému slabicko-tónickém, jak to vyplývá z vlastností ruského jazyka. Lomonosov vedle vlastní básnické tvorby byl i jiný také jako překladatel. Z roku 1738 pochází například jeho překlad Anakreontovy ódy šKlye. Anakreontova poezie vyvolala jeho živý zájem, který se u něj projevil tím, že přeložil od tohoto řeckého básníka několik básní. Z ostatních antických básníků překládal Homéra, Horátia, Martiala, Seneku, Claudiana a Lukretia, jehož filozofická báseň šO podstatě věcí velmi zaujala Lomonosova i filosofe. Je zajímavé i překlady, že Lomonosov si vybral k překladu též starozákonní látku, a to z knihy šJob.

⁷⁴ Jindřich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 81, 85, 86

⁷⁵ „... , ... ó ... , 1986, s. 13

Nepochybně si ji zvolil pro její etický a filozofický charakter. Příklad ódy z šJoba otiskl J. V. Kamaryt roku 1828 v š asopise katolického duchovenstva a Josef Jungmann ji odtamtud přejal do své šSlovesnosti. Ódy tvoří jádro Lomonosovovy básnické tvorby. Jím se vyznával ze svého obdivu k přirodě a její velkolepé kráse, v nich se obíral aktuální společenskou tematikou, jím šil v osvícenském duchu význam vědy a vědeckého pokroku. Jednou z jeho ód je oslavná óda nazvaná šDopis o užitnosti skla z roku 1752. Lomonosov v ní velebí sklo a jeho výborné vlastnosti. V básni šPetr Veliký, v níž se nám dochovaly pouze dva třiřné zpěvy, lílí básník Petra Velikého jako ideálního panovníka i obana. Lomonosov v něm vidí vzor, podle něhož by se měli řídit všichni Rusové. Michail Vasiljevi napsal v šasovém období let 1738 až 1764 celkem čtyřadvacet ód. Je pochopitelné, že během této doby se charakter všech těchto básní změnil, vyvíjel a docíloval dokonalejšího a výraznějšího tvaru⁷⁶.

V letech 1750 a 1751 Lomonosov, na žádost akademické kanceláře, napsal velice rychle dvě tragédie š o a š ⁷⁷š.

Tragédie š š se vrací až do antiky; obsahuje narážky na poměry u dvora, a proto nebyla hrána⁷⁸.

M. V. Lomonosov založil pevný základ ruské jazykovědy, jelikož je autorem proslulé šRuské gramatiky (1755). Jedná se o první gramatiku ruského jazyka, která byla napsána v ruském jazyce. Gramatika M. V. Lomonosova, na rozdíl od scholastické gramatiky M. Smotrického, která napodobovala latinské gramatiky a nebrala v úvahu specifické struktury ruského jazyka, byla založena na důkladném pozorování a zobecnění živých jazykových faktů. Obsahuje mnoho pravidel, které se týkají správného výběru slov i gramatických tvarů. V tomto smyslu je považována za normativní gramatiku. Tím se i vysvětluje, proč byla tak dlouhou dobu populární jako gramatická příručka⁷⁹.

Ruská gramatika obsahuje šest dílů. V prvním díle se autor zabývá lidskou věšou ; je to tedy téma z obecného jazykozpytu. Druhý díl pojednává o čtení a ruském pravopisu. V třetím díle vysvětluje autor způsob tvoření a sklovení podstatných a přídavných jmen a číslovek. čtvrtý díl je věnován slovesu. V pátém se jedná o zbývající

⁷⁶ Jindřich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 100, 101

⁷⁷ „...“, ... o ... - ... : „...“, 1986, s. 11

⁷⁸ Kolektiv autorů pod vedením Iva Pospíšila, Slovník ruských ukrajinských a běloruských spisovatelů, Praha: nakladatelství LIBRI, 2001, s. 377

⁷⁹ N. A. Kondračov, M. Kubík, o ... , Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1976, s. 107

ástech jazyka a v posledním se autor zabývá syntaxí. Lomonosov si v této v decké práci v-ímá trojího ná e í: moskevského, severního a ukrajinského. O ruském jazyce se vyjád il takto: šKarel V. císa ímský íkával, fle -pan lským jazykem je nejlépe hovo it s bohem, francouzským s p átelí, n meckým s nep ítelem a italským s fienami. Kdyby v-ak byl znal ruský jazyk, pak by ov-em dodal, fle jím je mofno mluvit se v-emi. Nebo v ruském jazyce by na-el jak velkolepost -pan l-tiny a flivotnost francouz-tiny, tak tvrdost n m iny a n flnost ital-tiny.õ Ruská gramatika, kterou Lomonosov dal v deckým zp sobem najevo výraz své lásky a zájmu k mate skému jazyku, byla odborníky velmi dob e hodnocena. Ná- velký u enec Josef Dobrovský ji prohlásil za vynikající dílo a konstatoval, fle jsou na ní zalofleny v-echny pozd j-í mluvnice ru-tiny. Lomonosovova mluvnice nalezla oblibu i u nás, jak o tom sv d í skute nost, fle jí pouflíval nap íklad slovenský buditel Anton Bernolák, Jan Kolár, Fr. L. elakovský a jiní. Akademik I. I. Davydov se roku 1855 vyjád il o Ruské gramatice takto: šKdyfl po stu letech zkoumáme tuto gramatiku . . . musíme p iznat, fle v zásad a v gramatických základech nem fleme k dílu velkého Cholmogorce nic podstatného p idat⁸⁰.õ

V díle šO uflitku církevních knih v ruském jazyceõ (1757) rozpracoval teorii t í okruh ruských slov. Slova d lí na 1) spole ná pro církevn slovanský jazyk a sou asnou ru-tinu; 2) slovanská, ale v sou asném jazyce nepouflívaná, jejichfl význam v-ak lidé chápou; 3) na slova ruská, která se v náboflenských knihách nevyskytují⁸¹.

V tomto díle má Lomonosov zásluhu i za rozpracování známé teorie t í styl ó vysokého, st edního a nízkého. Tímto d lením Lomonosov omezil pouflívání zastaralých církevních slovanských prvk a demokratizoval ruský jazyk. Tuto innost zakon il A. S. Pu-kin⁸².

Vysoký ó pro poemý, ódy a e nická vystoupení, st ední ó pro divadelní hry, básnická poslání, satiry, eklogy, elegie a pro historické a v decké práce. Nízký ó pro komedie, epigramy, písn , dopisy p átel m a popisy oby ejných záleflitostí⁸³.

Lomonosov v citlivý vztah k jeho mate skému jazyku není patrný pouze v jeho básnickém díle, nýbrfl i v jeho prozaických plodech, jak ukazuje nap íklad jeho výborná

⁸⁰ Jind ich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 101, 102

⁸¹ Kolektiv autor pod vedením Iva Pospí-ila, Slovník ruských ukrajinských a b loruských spisovatel , Praha: nakladatelství LIBRI, 2001, s. 376

⁸² N. A. Kondra-ov, M. Kubík, ó , Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1976, s. 107

⁸³ Kolektiv autor pod vedením Iva Pospí-ila, Slovník ruských ukrajinských a b loruských spisovatel , Praha: nakladatelství LIBRI, 2001, s. 377

šRétorika z roku 1744, kterou máme právně považovat za první významnou u nás ruské literární teorie⁸⁴.

Sociálně-humanitární část v tvorbě Lomonosova byla zakončena rozepsanou prací, z které se nám dochovala pouze jedna část, která byla napsána ve formě dopisu I. I. Tjumašovovi o rozmnožení a zachování ruského národa (1761). Z úmyslu M. V. Lomonosova je znát, že se zamýšlel nejen nad blahem národa, ale staral se i o výchovu k pracovitosti, o míru vzdělání, o zlepšení zemědělství i o další problémy, na základě jejich vyřešení závisí budoucnost Ruska. V této práci se projevují všechny stránky Lomonosovovy osobnosti. Vystupuje zde jako vědec, jako státní inženýr, jako vlastenec, pro kterého osud jeho národa převažuje nad svým⁸⁵.

Roku 1751 vyslovila carevna Alžběta II., aby se Lomonosov ujal napsání ruských dějin. Splnění tohoto úkolu vyžadovalo, aby prostudoval etnické prameny. Výsledkem tohoto studia byl jeho šestý ruský letopis s rodopisem z roku 1760, v němž podal pohled závažných dějin ruských velkoknížat a carů až do Petra I. Velikého⁸⁶.

Celou tvorbu M. V. Lomonosova provází zájem o ruskou historii a její památky. Nejvýznamnějším dílem z této oblasti se stala Stará ruská historie od počátků ruského národa do smrti Jaroslava I. (1765, první ze tří dokončených částí vyšla posmrtně v roce 1766⁸⁷).

V průběhu několika let Lomonosov bolestně pozoroval veškeré intriky šlechtitelů ruských věd. Upadala univerzita i gymnázium, upadala sláva Akademie věd. V roce 1759 Lomonosov napsal, že za vlády Petra Velikého, slavní vědci a lidé z celé Evropy, mladí i starší, tisícovkami přicházeli do Ruska. Ale později, nejen významní profesori, ale i ti, kteří teprve nedávno dostudovali, nechtěli do služeb Akademie.⁸⁸ A tak v roce 1760 napsal návrh na přebudování Akademie věd.

Typický stav Akademie je podle jeho názoru způsoben dvěma příčinami. První spoívá v tom, že ke správě Akademie se tlačili a také jí dostali lidé málo vzdělání. Druhou příčinu vidí Lomonosov v nedostatku dobré vůle k studujícím Rusům, pokud jde o podmínky pro ně, jejich obsah a způsob provádění. Velmi podrobně podává kritický rozbor nedostatků

⁸⁴ Jindřich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 101

⁸⁵ „...“, 1986, s. 26

⁸⁶ Jindřich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 103

⁸⁷ Kolektiv autorů pod vedením Iva Pospíšila, Slovník ruských ukrajinských a běloruských spisovatelů, Praha: nakladatelství LIBRI, 2001, s. 377

⁸⁸ „...“, 1986, s. 29

a nesprávností v novém statutu Akademie. Slova, jimiž ukončil svůj rozbor: „Uvážíme-li toto vše, máme jasné vidění, jak byla Akademie blízka pádu, jak místo k ruské slávě byla jen k posměchu, místo k užitku ke škodě, jak místo radosti přináela jen zármutek“⁸⁹.

Roku 1764 akademik Lomonosov vážně onemocněl; vrátila se mu choroba, která ho trápila již od roku 1762. Na zhoršení jeho zdravotního stavu velmi nepříznivě působilo chování členů Akademie a zejména editelů kanceláře Akademie I. I. Tauberta, který byl nástupcem povstného J. D. Schuhmachera. O tom, jak oba editelé nepříčetně jednali a jak přímo arogantně vůči němu vystupovali a jak mu bránili v realizaci jeho vědeckých plánů, napsal stručnou historii zprávy kanceláře Akademie, podle kritiky v době, od počátku této instituce až do našich dob. Lomonosov v zdravotní stav nejevil zlepšení, ba naopak, nemoc stále víc a více oslabovala jeho nedůvěřivé tělo. Je těžké říci, kolik měsíců před smrtí ho velmi podráždilo a pohnalo, že akademiku A. L. Schlözerovi, profesorovi historie, bylo dovoleno publikovat vědecké práce pouze na podkladě schválení carevnou Kateřinou II. a že je nemusel předkládat ke schválení konferenci Akademie. V této době se Lomonosov znovu několikrát setkal s akademikem Müllerem. V polovině března se pacient v zdravotní stav podstatně zhoršil; den ze dne chadl, a ti, kteří ho mohli zblízka pozorovat, si uvědomovali, že katastrofa se rapidně blíží. Vážnost svého stavu si tento velký vědec plně uvědomoval na smrtelném ložku. Uvědomoval si však i tvrdou skutečnost, že mnohé jeho snahy, a již vědeckého, osvětového nebo i sociálního rázu, které po celý svůj život sledoval, zstanou po jeho smrti nerealizovány. Je to patrné z jeho slov, která v posledních dnech svého života sdělil akademiku J. J. Stählinovi: „Příteli, vidím, že musím zemřít a klidně hledím smrti vstíc; lituji pouze toho, že jsem nemohl dokončit vše, co jsem podnikl pro vlast, pro zmnožení věd a pro slávu Akademie a že nyní, ke konci svého života musím vidět, jak všechny tyto ušité úmysly zmizí zároveň se mnou.“ Michail Vasiljevič Lomonosov zemřel 4. (15.) dubna 1765. Na jeho poslední cestě na Lazarevský hřbitov Alexandronvského pravoslavného kláštera provázel ho celý kulturní Petrohrad. Věm, kteří se zúčastnili pohřbu, bylo jasné, že v Lomonosovovi ztratilo Rusko velkého vědce i velkého člověka. Málokdo si však dovedl tehdy představit, že velikost jeho génia bude plně pochopena a oceněna až za dvacet let⁹⁰.

⁸⁹ Jindřich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 98

⁹⁰ Jindřich Dlouhý, Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955, s. 108, 109

2 Hodnocení pramenů a uplatnění M. V. Lomonosova v současnosti

2.1 Zhodnocení pramenů

Téma Michaila Vasiljeviče Lomonosova se vyskytuje nejen v mnoha písemných pramenech, ale také například ve filmu. Jelikož osobností, jakou byl Michail Vasiljevič Lomonosov, se zabývala, zabývá a domnívám se, že bude zabývat velká řada autorů různých národností. Uf! Jen díky jeho udivujícímu rozsahu znalostí, jeho mnohostrannosti ve vědách a díky jeho snaze obohatit kulturu Ruska, lze usoudit, že Michail Vasiljevič Lomonosov patří k významným osobnostem ruské historie. Jen tímto lze najít v dnešní době, do kterého by nezasáhl, z čehož vyplývá, že kdybychom se chtěli detailně zabývat všemi možnými dostupnými zdroji, byla by to otázka několika let.

K dosažení co možná nejvšestrannějších informací je nutné prostudovat publikace autorů různých autorů a pokud možno i od samotného Michaila Vasiljeviče Lomonosova, což se mi podařilo. Kniha *ŠVybrané spisy*, jejímž autorem je samotný Michail Vasiljevič Lomonosov, jen potvrzuje osobnost vědce, který zde nejen prokazuje své znalosti, ale také to, že se nebál sdílet svou vlastní názor. Tato kniha se skládá ze tří částí. První část se týká především vědy. Zde autor vykládá řadu fyzikálních a chemických jevů. Vysvětluje vznik elektřiny a například pojednává o atomové stavbě hmoty. Celá část je navíc obohacena o jeho filozofické názory. Myslím si, že tuto část knihy mi nepůjde nijak hodnotit. Tuto část můžu hodnotit jen opravdový znalec, který má v tomto směru dostatečné vzdělání. Druhá část knihy u mě pro mne byla zajímavější. Tato část pojednává o povodu ruského národa, kde si troufnu říci, že je zde nepochybně znát to, jaký byl Michail Vasiljevič Lomonosov vlastenec. Jsou zde také ukázky a různé úryvky jeho básní a ód. Třetí část je obohacena o úryvky Lomonosovových dopisů, kde se u mě Michail Vasiljevič Lomonosov projevuje jako hrdý vlastenec. Tím mu samozřejmě nechci křivdit a považovat ho za člověka s nacionalistickým postojem. Naopak s uznáním sledoval vědecký a technický rozvoj jiných národů a s nimi, kterými cizinci udržoval i přátelské vztahy, jen se mu nelíbily názory těch, kteří Rusko podceňovali. Chtěl, aby se Rusko rozvíjelo samo a bez cizích vzorů.

Mezi nejdůležitější prameny mé práce patří i některé biografie. Konkrétně *ŠPortréty M. V. Lomonosovů* od Jindřicha Dlouhého, *ŠM. V. Lomonosov - veliký ruský vědec - encyklopedista* od E. P. Karpejeva i *ŠM. V. Lomonosov* od B. N. Menčutkina. V každé

z nich se objevuje řada stejných událostí, osob a činů, které jsou spjaté s Michailem Vasiljevičem Lomonosovem, ale přesto v nich najdeme nepatrné odlišnosti.

Například E. P. Karpejev ve své knize chronologicky sleduje etapy života Michaila Vasiljeviče Lomonosova. Souhrnně popisuje Lomonosovovu cestu životem i díla, která napsal. Ovšem na kterými údaji se liší. Například tím, kdo vlastně naučil malého Michaila Vasiljeviče Lomonosova číst a psát i způsoby, jakým byl Michail Vasiljevič Lomonosov jmenován profesorem chemie. Oceňuji vysvětlivky, kterých je v této knize spousta, jelikož mi napomohly lépe pochopit obsah, který jsem četl v ruském jazyce. Nemyslím si, že by chtěl autor idealizovat osobnost Michaila Vasiljeviče Lomonosova, ale z díla lze vycítit jistou hrdost, že právě Rus dokázal tak velké věci.

Kniha B. N. Menčutkina je podobného rázu. Chronologicky popisuje etapy života Michaila Vasiljeviče Lomonosova a objevují se zde stejné údaje. Oceňuji úryvky dopisů, které posílal a byly posílány Michailu Vasiljeviči Lomonosovovi. Tím nás kniha více přibliží a nastíní situaci, ve které se právě Michail Vasiljevič Lomonosov nacházel.

Těto biografie byla kniha Jindřicha Dlouhého. I ta má společné znaky. I tato kniha je psána chronologicky od narození Michaila Vasiljeviče Lomonosova až do jeho smrti. Společně ale s poznatky o jeho cestě životem se dozvídáme o situaci, která nastala v Rusku po smrti Petra I. Velikého i o nastupujících panovnících. Oceňuji to, že kniha je obohacena ilustracemi, kde si můžeme například prohlédnout některé vynálezy, které Michail Vasiljevič Lomonosov sestrojil. Za přínosné považuji i úryvky jeho prací a básní. Je zde také spousta úryvků Lomonosovových dopisů, kde vyjadřuje své myšlenky a pocity, které nám pomohou pochopit situaci, ve které se nacházel i jeho názory. Je zde také pár dopisů, které byly zaslány jemu a ze kterých je patrné, jak se k němu někteří lidé chovali. V podstatě je zde vylíčené téma, co patří k danému tématu. Z mého hlediska je nedostatkem knihy to, že se autor příliš zabývá přírodními vědami.

Proto jsem musela použít například knihu N. A. Kondračova a M. Kubíka *Русский язык глазами лингвиста-слависта*, kde jsem se dočetla více o gramatice, kterou Michail Vasiljevič Lomonosov napsal a také o jeho teorii *типа*. I *Словник русских украинских и белорусских писателей*, který byl napsán pod vedením Iva Pospíšila, stejně tak i *Словник писателей*, který byl napsán pod vedením Milana Hraly.

Dalším zdrojem je například šLomonosov a ruská v dař, jejímž autorem je A. V. Lavrenjev, G. S. Mar-tupová a Z. D. Jasman. Jak uřl název sám napovídá i tato krátká kniha byla bohuřel jen shrnutím toho, řeho Michail Vasiljevi řLomonosov dosáhl ve v d ř.

Uřlité ná byla pro mne kniha řM. V. Lomonosov 1711 - 1986ř. Je to prakticky sborník, na kterém se podířelo v t-ř mnořství autor ř. řlov k by uřl z názvu řokával, řle zde budou Michaila Vasiljevi ře Lomonosova idealizovat, ale není tomu tak. V této knize oslavují auto ři ře dev-řím v du, neřl samotného v dce. Rozhodn ř zde není Lomonosovovo jméno řili-řvyzdvihováno, jelikořl se zde auto ři zmi řují i řo dal-řch v dčích, kte ří ve sv t v dy n řeho dosáři.

Bohuřel nedostatkem v-řch t řhto publikací je, řle se ani v jedné z nich neobjevují bliřří informace řo soukromém řivot řMichaila Vasiljevi ře Lomonosova. Proto řsem se snařila tyto informace získat z internetových zdroj ř.

2.2 Osobní pohled na Michaila Vasiljevi e Lomonosova

Byl opravdu Michail Vasiljevi Lomonosov tak výjimečný? On sám urputně bojoval o lepší budoucnost Ruska, ale mly jeho činy vůbec vliv na další vývoj této země? Chci také rozvíjet ruskou kulturu a přál si, aby jeho lid byl vzdělanější. Dokázal ale tyto své sny převést do reálných činů? Byla jeho práce dostatečně oceněna? Jakým byl vlastně člověkem? Na základě těchto otázek jsem vytvořila svůj vlastní názor.

Vidět nová místa a obohatit se novými znalostmi. Touha po vzdělání doprovázela Michaila Vasiljevi e Lomonosova už od dětství. Dovolím si říci, že hlavní zásluhu za to, jak velkého vzdělání se mu dostalo, má právě samotný Michail Vasiljevi Lomonosov, jelikož od rodiny se podpory nikdy nedočkal a tak si svou cestu ke vzdělání musel probojovat sám. Studoval v Rusku i v zahraničí, obohatil se novými znalostmi i zkušenostmi a stal se uznávaným profesorem petrohradské Akademie věd.

Výjimečnost je skutečně výraz, kterým bych objektivně označila osobnost, jakou byl Michail Vasiljevi Lomonosov. Jeho vědecká a praktická činnost se vyznačovala tak udivujícím rozsahem a mnohostranností, že lze jen těžko uvěřit, že za jeho pracemi stojí jediný člověk.

Na vývoji Ruska se určitě podílel. Svými názory velmi přispěl k rozvoji vdeckého myšlení v Rusku a jeho práce napomáhaly k vytvoření dědičtých vdeckých oborů. Spousta jeho poznatků a myšlenek neovlivňovala jen dobu, ve které žil, ale myslím si, že jsou aktuální i dnes. Budoucnost Ruska znamenala pro Michaila Vasiljevi e Lomonosova nejen budoucnost privilegovaného lidu, ale i budoucnost obyčejných lidí, kteří nepatřili k vyšším vrstvám. Právě tímto lidem chtěl nejvíce pomoci a jeho odpovědí byla osvěta. Po své vlastní zkušenosti, kdy sám musel lhat o svém přívodu, velice dobře věděl, jak obtížně získává prostý člověk vzdělání. Pro Michaila Vasiljevi e Lomonosova bylo dědičné, co se student věděle naučí. To, odkud student pochází, považoval za nepodstatné.

Vzdělání ruského lidu bylo pro něho tak dědičné, že docílil vybudování Moskevské státní univerzity. Tento čin bych ohodnotila jako jeden z nejproduktivnějších, kterým Michail Vasiljevi Lomonosov radikálně změnil nejen pohled na vzdělání, ale také kulturu Ruska, jelikož vzdělání zde bylo opravdu poskytnuto všem na stejné úrovni. Kladně bych ohodnotila i styl jeho výuky. Jako jeden z prvních totiž pochopil, že teorie bez praxe, je jako výkřik do prázdna. A tak obohatil svou výuku o pokusy, názorné ukázky a ukádky, které do té doby nebyly podmínkou. Také má zásluhu za vybudování chemické laboratoe.

Tento významný lov k se necht l jen utáp t ve svých znalostech, ale cht l je p edávat dál a nejen ve v d . V knize od Jind icha Dlouhého jsem si p e etla výrok Michaila Vasiljevi e Lomonosova, který mi utkv l v pam ti, a který zní takto: šBásn ní je mým pot –ením, fyzika mým úkolem.õ Tento výrok ve mn podn cuje názor, že by si zasloufil v t-ích uznání, nejl kterých se mu dostalo, protože a koliv byl p edev-ím v dcem na poli p írodních v d, dokázal ovlivnit vývoj i ruské literatury.

Co se týká ocen ní, myslím si, že nebyla dosta ující, hlavn v dob , ve které fil. Takovou názornou ukázkou je nap íklad práv Moskevská státní univerzita, která by bez Michaila Vasiljevi e Lomonosova nikdy nevznikla. P esto byla jeho práce ocen na afl dlouho po jeho smrti, jelikož afl od roku 1940 je oficiáln nazývána Univerzitou M. V. Lomonosova. Druhou ukázkou je nap íklad dalekohled, který sestrojil. Jedná se o dalekohled, kterým m ly být pozorovány p edm ty za –era. Ale tento vynález Michaila Vasiljevi e Lomonosova byl ocen n jen tvrdou kritikou a afl po dvou stech letech v dei dokázali, že m l Michail Vasiljevi Lomonosov pravdu.

Jakým byl Michail Vasiljevi Lomonosov lov kem se mohu jen domnívat. Každý lov k se m že s n kým p ít, ov-em mnofství spor , které za svého flivota Michail Vasiljevi Lomonosov vedl, je obrovské. Tím nechci p íkládat ve–kerou vinu jen jemu, jelikož jsem p esv d ena, že ve spoust p ípad mu skute n k ivdili, ale p esto si myslím, že ne vždy bylo jednoduché s ním vyjít. Ov-em tato malá kritika na záv r nem že p ed it významnost tohoto muže. Sama jsem se p esv d ila o tom, jak málo jsem v d la o osobnosti Michaila Vasiljevi e Lomonosova a díky této bakalá ské práci na tohoto muže pohlíflm s opravdovým respektem.

2.3 Curriculum Vitae

Na základ dostupných pramen jsem se pokusila zhodnotit pínos M. V. Lomonosova a zjistit, jaké by bylo dnes jeho uplatn ní na trhu práce. Proto p edkládám flivotopis, který se dnes vyfladuje.

Curriculum Vitae	
Jméno, p íjmení:	Lomonosov Michail Vasiljevi
Rok narození a úmrtí:	19. (8.) 11. 1711 ó 15. (4.) 1765
Rodinný stav:	fenatý
Vzd lání:	1736 Akademie v d v Petrohradu 1731 - 1736 Slovansko- ecko-latinská akademie
Stáfle:	1739 - 1740 studium ve Freibergu 1736 - 1739 studium v Marburgu
Profesní zku-enosti:	1745 profesor chemie na Akademii v d 1742 - 1745 adjunkt pro fyziku na Akademii v d
Jazykové znalosti:	Francouzský jazyk - aktivn ítalský jazyk - aktivn Latinský jazyk - aktivn anglický jazyk - aktivn N mecký jazyk - aktivn ecký jazyk - aktivn
Dovednosti:	Znalosti v oboru: fyziky, chemie, geologie, mineralogie, metalurgie, geografie, astronomie, historie a filologie Spolupráce s lidmi Organiza ní dovednosti Technické dovednosti
Záliby:	Výtvarné um ní Literatura filozofie

2.4 Uplatnění na trhu práce

Na předchozí straně je sepsán podrobný životopis, ale v souvislosti se spíše pořadují životopisy strukturované. Na základě dostupných informací jsem se pokusila takový životopis sestavit a zjistit, jakou by měl dnes Michail Vasiljevič Lomonosov –anci na trhu práce. Nejedná se o fládnou studii, ale jen o odhad, který by měl poskytnout rozšíření uvažování například k motivaci flák.

Michail Vasiljevič Lomonosov by se dnes uplatnil na trhu práce hned v několika různých odvětvích, jelikož během svého života prováděl pedagogickou, vědeckou, výzkumnou i umleckou činnost.

V pedagogické oblasti by se určitě uplatnil jako středškolský učitel všech oborů, kterým se během svého života plně věnoval. Tedy obor je celá řada. Například fyzika, chemie, geologie i geografie. Konkrétně co se týká chemie a fyziky by se dnes určitě uplatnil jako vysokoškolský učitel. Ovládal také hned několik cizích jazyků. Například francouzský jazyk, latinský jazyk, řecký jazyk, německý jazyk, anglický jazyk i italský jazyk, se kterými by se uplatnil nejen jako učitel, ale i jako předkladatel nebo tlumočník. Dokonale ovládal svůj rodný jazyk, o němž svděl gramatika, kterou sám napsal. Proto by mohl být nejen učitelem ruského jazyka, ale uflivil by se i jako básník, spisovatel, novinář, šéfredaktor nebo korektor.

Také by se mohl uplatnit jako vědecko-výzkumný pracovník, předovdec nebo vedoucí laboratoře. Zaměstnání by určitě našel i v hornické geologii. Podle jeho vynálezů usuzují, že by se dnes uplatnil i jako optik i pracovník výzkumu a vývoje.

Jelikož byl i technicky založený, domnívám se, že by v této moderní době mohl působit i na pozici programátora, projektanta i specialisty vývojového týmu, který se zabývá testováním nějakého výrobku v laboratoři. Konkrétně by se tedy jednalo například o technologa výzkumu chemické výroby nebo například technologa v energetice.

Michail Vasiljevič Lomonosov vybudoval vlastní sklárnu, vytvářel mozaikové obrazy, zabýval se elektřinou a zkoumal kovy. Proto by se dnes mohl uplatnit i jako výtvarník, třeba i ve smyslu výtvarného zpracování kovů nebo jako elektrikář i ve sklářském průmyslu jako umlecký sklenář.

Jistě existuje ještě spousta pracovních pozic, ve které by se odrazilo Lomonosovovo obrovské nadání.

Závěr

Michail Vasiljevič Lomonosov patří k nejvýznamnějším osobnostem 18. století v Rusku. Jeho činnost přispěla k rozvoji vědeckého myšlení i k vytvoření nových disciplín v českých oborech. Jen toliko lze najít v naší době, do kterého by nezasáhl.

Michail Vasiljevič Lomonosov byl skutečným revolucionářem ve vědě. Svými myšlenkami a činy předstihl i západoevropskou úroveň a proto je často označován za špýchu ruské vědy. Byl také básníkem, autorem prací o ruských dějinách i vynikajícím filologem.

Jelikož mu osud Ruska ležel na srdci, věnoval se i osvětě a Lomonosovovo úsilí bylo korunováno vybudováním Moskevské státní univerzity, která se od roku 1940 pyšní jeho jménem. Univerzita se od záчатку své existence stala střediskem vědy a kultury a lze ji nazývat kolébkou ruské inteligence. Stala se totiž místem, kde už nezáleželo na tom, jakého byl student původu, jelikož studium zde bylo poskytnuto všem na stejné úrovni.

Tato práce je souhrnným a chronologickým zdrojem informací, týkajících se Michaila Vasiljeviče Lomonosova, které nám umožní lépe poznat život i situace, ve kterých se nacházel. Díky poznatkům, jež jsou zde shrnuty, se můžeme lépe seznámit s jeho prací i utvořit si vlastní názor o jeho osobnosti.

Druhá část této bakalářské práce splňuje původní cíle, jelikož obsahuje celkové hodnocení pramenů, ze kterých bylo čerpáno a můj osobní pohled na Michaila Vasiljeviče Lomonosova. Dále je zde vypracován životopis Michaila Vasiljeviče Lomonosova a odhad toho, jak by se dnes uplatnil na trhu práce.

Seznam použité literatury

Bibliografická literatura

Čeleda, Jiří: M. V. Lomonosov 1711 – 1986, Praha: Ústav československých a světových
dílů jinů SAV, 1987

Dlouhý, Jindřich: Portréty M. V. Lomonosov, Praha: nakladatelství Orbis, 1955

Fojtíková, Eva: M. V. Lomonosov 1711 – 1986, Praha: Ústav československých a světových
dílů jinů SAV, 1987

„Lomonosov, M. V.“: *Encyklopedie ruské literatury* (Praha: Odeon, 1986), 9/2011

Haubelt, Josef: M. V. Lomonosov 1711 – 1986, Praha: Ústav československých a světových
dílů jinů SAV, 1987

Hrala, M. a kolektiv, Slovník spisovatelů Sovetský svaz II., Praha: Odeon, 1978

„Lomonosov, M. V.“: *Encyklopedie ruské literatury* (Praha: Odeon, 1986), 9/2011

Kondračová, N. A., Kubík, M.: *Lomonosov, M. V.* (Praha, Státní
pedagogické nakladatelství, 1976)

Lavrenko, A. V., Maršalová, G. S., Jasman, Z. D.: Lomonosov a ruská věda, Praha:
Národní muzeum, 1987

Lomonosov, M. V.: Vybrané spisy, Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1955

Menšutkin, B. N.: M. V. Lomonosov, Praha: Slovanské nakladatelství, 1951

Pospíšil, I. a kolektiv: Slovník ruských ukrajinských a běloruských spisovatelů, Praha:
nakladatelství LIBRI, 2001

Staněk, Josef: M. V. Lomonosov 1711 – 1986, Praha: Ústav československých a světových
dílů jinů SAV, 1987

Internetové zdroje

Soukromý život M. V. Lomonosova [online]. [cit. 2013-03-15]. Dostupné z:
<http://www.taday.ru/text/1308227.html>

Díla v období studia M. V. Lomonosova [online]. [cit. 2013-03-01]. Dostupné z:
http://mihlomonosov.narod.ru/oda_1739.htm

Resumé

Michail Vasiljevi Lomonosov patří k nejvýznamnějším osobnostem 18. století v Rusku, který značně ovlivnil ruskou vědu a kulturu. Jeho činnost zasáhla nejen do vývoje fyziky, chemie, geologie, mineralogie, metalurgie, geografie, astronomie a techniky, ale také do historie, filologie a literatury, kterou obohatil jako básník. Velkou pozornost věnoval osvětě, jejímž výsledkem bylo vybudování Moskevské státní univerzity.

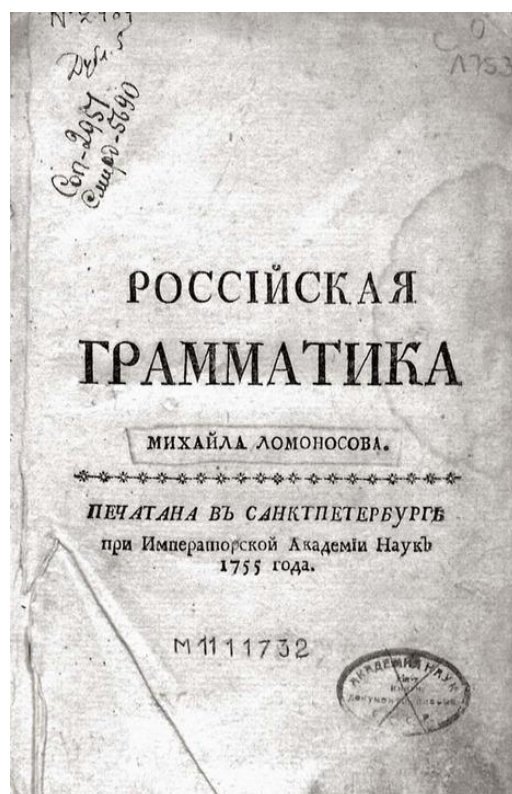
Tato bakalářská práce obsahuje popis důležitých událostí a osobností, jež jsou úzce spjaty s osobou Michaila Vasiljeviče Lomonosova. Zároveň je zde několik stran věnováno nejen zhodnocení jednotlivých pramenů, ze kterých bylo čerpáno, ale také mému osobnímu pohledu na Michaila Vasiljeviče Lomonosova, jeho životopisu i odhadu, jak by se dnes uplatnil na trhu práce.

Resume

Mikhail Vasilyevich Lomonosov belongs to the most prominent personalities of the 18th century in Russia; he greatly influenced the Russian science and culture. His activities affected not only the development of physics, chemistry, geology, mineralogy, metallurgy, geography, astronomy and technology, but also in history, philology and literature, which he enriched as a poet. He dedicated great attention to public education, which resulted in creating of Moscow State University.

This thesis describes the important events and people who are closely connected with the person of Mikhail Vasilevich Lomonosov. At the same time, there are several pages devoted to the evaluation not only of individual sources from which it was drawn, but also my personal view of Mikhail Vasilevich Lomonosov, his biography and the estimate how he would be applied at the recent labor market.

P ílohy

91

92

⁹¹ http://img0.liveinternet.ru/images/attach/c/0/53/750/53750145_Rossiyskaya_grammatika_.jpg

Ruská gramatika M. V. Lomonosova (1755) ; první gramatika napsaná v ruském jazyce.

⁹² <http://900igr.net/datai/fizika/Uchjonyj-Lomonosov/0026-039-Uchjonyj-Lomonosov.jpg>

Rétorika M. V. Lomonosova (1744) ; první významná u ebnice ruské literární teorie.

93

Public domain

94

⁹³ http://img1.liveinternet.ru/images/attach/c/0/53/591/53591515_1.jpg

Mozaika - Petr I.

⁹⁴ http://www.edinaya-odessa.org/uploads/posts/2011-07/1310376470_pozdravlenie-s-prazdn-2.jpg

Mozaika M. V. Lomonosova - Poltavská bitva; ústřední postavou je car Petr I. Veliký, je připraven na bitvu se švédským králem Karlem XII. V blízkosti cara jsou generálové a vojvodci, kteří ho chrání před nepřitelem.

95

96

⁹⁵ http://img-fotki.yandex.ru/get/5311/11054434.2f/0_666c4_e74164d3_XL

Slovansko- ecko-latinská akademie; zde M. V. Lomonosov studoval v letech 1731 - 1736.

⁹⁶ <http://www.spb-muzei.ru/kunstkamera/kunstk3.jpg>

Petrohradská Akademie v d, se kterou se pojí celý tv r í flivot M. V. Lomonosova.

97

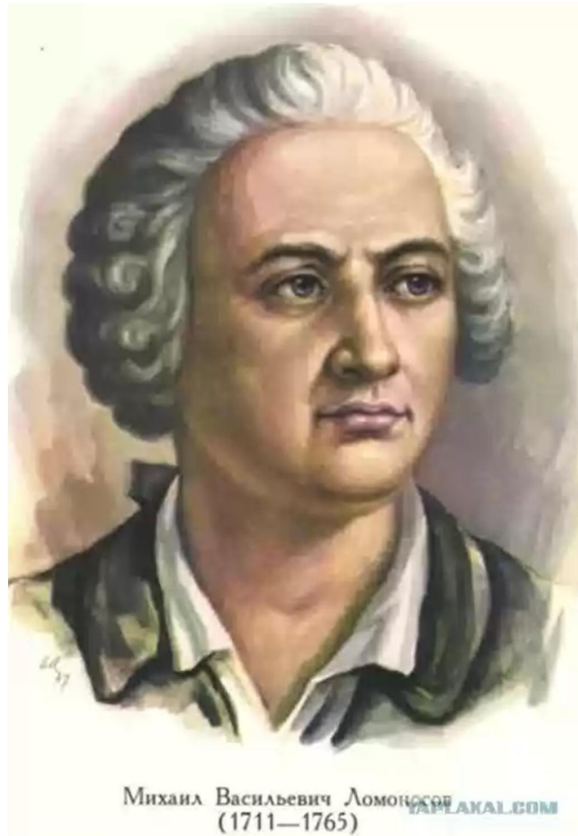
98

⁹⁷ http://www.geographicbank.com/img/images002/image_jio001IPD18V2G7L2cYfT4bx.jpg

Univerzita M. V. Lomonosova

⁹⁸ <http://stat18.privet.ru/lr/0a25b70323052b1b5dc4ace4f99d6108>

M. V. Lomonosov

99

---

⁹⁹ <http://pl8kms.wallst.ru/images/lomonos2.jpg>
M. V. Lomonosov